

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ประเทศไทยเป็นสังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติกล่าวคือ นอกจากชนเชื้อชาติไทย แต่เดิมแล้วยังมีชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น จีน อินเดีย มอญ เขมร ลาว ฯลฯ การอพยพของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลให้ประเทศประกอบด้วยชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันหลายกลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ในประเทศจะกลายเป็นชนกลุ่มน้อยไป ปัญหาชนกลุ่มน้อยเป็นปัญหาที่มีไม่เพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ประสบอยู่ ความจริงแล้วปัญหานี้ น่าจะมีขึ้นมาพร้อม ๆ กันหรือควบคู่กับการเกิดขึ้นของประเทศชาติ เพราะประเทศชาติในปัจจุบันก็คือ การผนวกเอาดินแดนของกลุ่มรัฐอิสระเล็ก ๆ ในอดีตเข้าด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ การแบ่งประเทศตามแนวอาณาเขตเช่นนี้ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ประเทศหนึ่ง ๆ จะได้รวบรวมเอากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อที่แตกต่างกัน เข้าไว้ด้วยกัน

ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชนต่างวัฒนธรรมอีกกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งในบางพื้นที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานรกรากอยู่เป็นระยะเวลาช้านาน จึงมีสภาพเป็นประชากรดั้งเดิมของท้องถิ่น ชาวเขาส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนของประเทศและกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่สูงห่างไกลจากการคมนาคมในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันตกของประเทศไทย นักมานุษยวิทยาแบ่งคนไทยภูเขาในประเทศไทยออกเป็น 2 สาขาใหญ่ ๆ โดยพิจารณาในแง่ของการอพยพดังนี้

1. ชนชาติที่อพยพจากทางทิศใต้ไปสู่ภูมิภาคทางเหนือ ชนพวกนี้เรียกว่า พวกเอเชียตะวันออกเฉียง คำเรียกในวิชาชาติพันธุ์วิทยาว่า "Austro-Asiatic" ได้แก่ พวกที่มีเชื้อสายเดียวกับเผ่าว่า สาขาของพวกว่าซึ่งอาศัยอยู่ในภาคเหนือ ได้แก่ ละว้า ขมุ ข่า ฮ่อ ถิ่น ผีตองเหลือง
2. ชนชาติที่อพยพจากทิศเหนือไปสู่ภูมิภาคทางใต้ พวกนี้ได้แก่ พวกจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) ซึ่งแบ่งเป็น 2 พวก ดังนี้

2.1 พวกทิเบต-พม่า (Tibeto - Burman) พวกนี้สืบเชื้อสายมาจากพวกโลโลนุส (Lolo-Nosu) เป็นพวกที่ได้รับความนิยมของชนชาติทิเบตอยู่มาก ได้แก่ พวกอีก้อ ลีซอ มูเซอ กะเหรี่ยง

2.2 พวกจีนเดิม (Main Chinese) พวกนี้มีความใกล้ชิดกับชนชาติจีนเป็นอย่างมาก ได้แก่ พวก ม้ง เย้า และจีนฮ่อ

ชาวเขาเผ่าม้ง เป็นชนชาติหนึ่งซึ่งมีภาษาอยู่ในตระกูลจีน-ทิเบต (พวกจีนเดิม) มักตั้งบ้านเรือนอยู่บนเขาสูง ๆ แต่เดิมนั้นชาวม้งเคยมีถิ่นฐานอยู่ในมณฑลไกวเจา ฮุนหน่า กวางสี และยูนนานในประเทศจีน ต่อมาก็อพยพเข้ามาในดินแดนของเวียดนาม ลาว พม่า และไทย เนื่องจากจีนพยายามเผยแพร่อิทธิพลปราบปรามชาวม้งอยู่เสมอ ๆ ชาวม้งมีถิ่นกำเนิดจากบริเวณใด ยังไม่เป็นที่ทราบกันแน่ชัด แต่มีความคิดเห็นเด่นชัดความคิดเห็นหนึ่งที่ว่า ชาวม้งเดิมอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของทวีปเอเชีย ก่อนที่จะอพยพลงมาทางตอนใต้เรื่อยมาจนถึงลุ่มแม่น้ำเหลือง

ซูพินิจ เกษมณี กล่าวไว้ในหนังสือ "คู่มือการทำงานชาวเขาเผ่าม้ง" ว่า ชาวม้งในประเทศจีนมีเรื่องเล่าว่า บรรพบุรุษของพวกเขาย้ายมาจากถ้ำใหญ่และต้องข้ามแม่น้ำใหญ่หลายสาย แรกสุดพวกเขาได้อพยพมาสู่ที่ราบสูงอันกว้างใหญ่ และได้เข้าสู่พื้นที่อันหนาวเย็นซึ่งมีกลางวันครึ่งปีและกลางคืนครึ่งปี พื้นที่นั้นหนาวเย็นจนกระทั่งน้ำแข็งตัว ผู้คนต้องนุ่งห่มขนสัตว์ พวกเขาอพยพต่อมาจนเข้าสู่จีนและยังอพยพลงใต้เรื่อย

นอกจากตำนานประวัติแล้ว ประวัติจากเอกสารเก่าแก่ของจีนได้กล่าวถึงชาวม้งไว้ว่า มีม้ง(มั่ง) อยู่ในบริเวณแม่น้ำเหลืองมานานราว 5,000 ปีมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งซึ่งในราวปี พ.ศ.1733 มีเอกสารกล่าวถึงชนพื้นเมืองดั้งเดิมของประเทศจีน 5 พวกคือ ม้ง เย้า ลาว จวงและแซ่-ลาว และชาวม้ง (มั่ง) นี้ทำสงครามกับจีนเสมอมา นับตั้งแต่ช่วงก่อนคริสตกาลเรื่อยมาจนถึงยุคราชวงศ์หมิง (เหม็ง) ที่ทำศึกครั้งใหญ่ อันเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ม้งต้องอพยพลงใต้และตะวันตกเฉียงใต้

ในสมัยราชวงศ์แมนจูหรือราชวงศ์ชิง ราว พ.ศ. 2443 จีนพยายามที่จะผสมผสานกลมกลืนชาวม้งให้มากขึ้น จึงทำให้ชาวม้งบางส่วนอพยพเข้าสู่บริเวณตอนเหนือของประเทศเวียดนาม ลาว รัฐฉานในพม่าและไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะยังคงอยู่ในเวียดนามและลาว

ราว พ.ศ.2503-2520 ชาวม้งในประเทศลาวอพยพมายังประเทศไทยมากขึ้น อันเนื่องมาจากสงครามภายในประเทศ และประเทศไทยได้จัดตั้งศูนย์อพยพใน พ.ศ.2518 ที่จังหวัดเลย ซึ่งเป็นเขตชายแดนไทย-ลาวเพื่อช่วยเหลือชาวม้งที่เดือดร้อนจากภัยสงคราม

เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชาวม้งก็แยกย้ายกันไปตั้งบ้านเรือนอยู่ตามภูเขาสูง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับ 3,000-5,000 ฟุตจากระดับน้ำทะเล ในเขตจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ น่าน แพร่ เชียงราย ตากและเชียงใหม่ในระยะแรก จากนั้นก็ขยายไปในจังหวัดพะเยา สุโขทัย กำแพงเพชร แม่ฮ่องสอน และลำปาง จากการสำรวจของสถาบันวิจัยชาวเขา (2532) กล่าวว่า มีประชากรชาวเขาอาศัยอยู่ในประเทศไทยประมาณ 82,356 คน ชาวม้งในประเทศไทยแบ่งเป็น 3 เผ่าคือ ม้งดำ ม้งขาว และม้งกัวมะบา สำหรับม้งดำแบ่งออกเป็นสาขาย่อย 3 สาขาคือ ม้งดอก ม้งลาย และม้งดำ การแบ่งม้งออกเป็น 3 เผ่าดังนี้ก็โดยอาศัยความแตกต่างทางภาษา ความแตกต่างของเครื่องแต่งกาย (ขจิตภัย นุราชพัฒน์. 2528 : 25)

จังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดหนึ่งที่ชาวเขาเผ่าม้ง ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายในเขตเทือกเขาเพชรบูรณ์ ในพื้นที่อำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย หมู่บ้านม้งเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ซึ่งทางราชการได้จัดสรรพื้นที่ทำกินให้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและให้การพัฒนาและสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษา และสาธารณสุข ชาวเขาเผ่าม้งได้พยายามรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ ถึงแม้ว่าจะพยายามรักษาเอกลักษณ์ของตนเองได้มากที่สุด แต่ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนชนบทในประเทศไทยและชาวเขาเผ่าม้งก็เป็นชุมชนหนึ่งที่ถูกกระทบจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล รัฐบาลใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนั้นก็ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น การติดต่อทางวัฒนธรรม ความทันสมัยซึ่งรวมเอากระบวนการเป็นอุตสาหกรรม การเมือง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมบางส่วนของชาวเขาเผ่าม้งในประเทศไทย ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยมีลักษณะที่ร่วมวัฒนธรรมกับชนกลุ่มใหญ่ในประเทศและได้รับการยอมรับจากคนไทยเจ้าของประเทศมากจึงไม่ค่อยมีความรู้สึกต่อต้านหรือแข่งขันกับคนไทยเจ้าของประเทศ ทั้งชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ในประเทศไทยมีวัฒนธรรมเป็นหนึ่งคือ วัฒนธรรมไทย (Homogeneous culture)

ในกรณีของชนกลุ่มน้อยของชาวตะวันตกเช่นสหรัฐอเมริกา ปัญหาชนกลุ่มน้อย ถือว่าเป็นปัญหาที่ใหญ่และสำคัญมากของประเทศ ชนกลุ่มน้อยในประเทศดังกล่าวเหล่านี้มี ปัญหาขัดแย้งแข่งขันและต่อสู้กันตลอดมา จนปัจจุบันนี้สาเหตุเพราะชนกลุ่มใหญ่ซึ่งเป็น เจ้าของประเทศกดขี่ข่มเหงชนกลุ่มใหญ่ปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยเยี่ยงศัตรู และไม่เปิดโอกาสให้ ชนกลุ่มน้อยมีวิถีชีวิตเท่าเทียมกับตน จนกระทั่งรัฐบาลกลางของประเทศมีนโยบายให้อิสระใน การดำเนินเผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น จนเกิดเป็นสังคมในลักษณะ “พหุสังคม” (Plural Societies) กล่าวคือให้ชนกลุ่มน้อยแต่เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ใน ประเทศของตนได้โดยยึดถือปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น การอยู่ร่วมกัน ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ในลักษณะพหุสังคมนี้อาจก่อให้เกิดความแตกแยก ความ ขัดแย้งและการแข่งขันต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา สังคมอเมริกันจะมีการต่อสู้ระหว่างชนกลุ่มน้อยและ ชนกลุ่มใหญ่อย่างเปิดเผย เช่น คนผิวขาวเจ้าของประเทศได้ตั้งองค์กรไล่ล่าชนกลุ่มน้อยชื่อว่า “Klu Klux Klans” ส่วนคนผิวดำในสหรัฐอเมริกาที่มีปฏิกริยาต่อต้านคนผิวขาวด้วยการทำตัว ขัดขวางโอกาสผู้อื่นก่อปัญหาอาชญากรรมนานาประการอยู่ตลอดเวลา การที่ชนกลุ่มน้อยหลาย กลุ่มและชนกลุ่มใหญ่เจ้าของประเทศต่างคนต่างอยู่นี้ สังคมอเมริกันจะมีวัฒนธรรมที่เรียกว่า “วัฒนธรรมหลากหลาย” (Heterogeneous Culutre)

ในเวลาเดียวกันชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาพยายามปรับตัวให้ เข้ากับวัฒนธรรมใหญ่คือ วัฒนธรรมอเมริกันชนชั้นกลาง และในเวลาเดียวกันพยายามจะรักษา เอกลักษณะชาติพันธุ์ของกลุ่มตัวเองไว้ ผลปรากฏว่ากลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มยังคงรักษา เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวเองไว้ได้ ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ สูญเสียวัฒนธรรม ของตัวต่อกลุ่มที่ตัวไปขึ้นอยู่กับการปัจจัยหลายอย่าง ในสังคมไทยก็เช่นเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์ ต่าง ๆ พยายามรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวเองให้มากที่สุด แต่ผลปรากฏว่า กลุ่มชาติพันธุ์ของกลุ่ม เช่น ชาวไทยภูเขาบางเผ่าสูญเสียวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวเองไป มากและมีจิตสำนึกของการเป็นคนไทยมากขึ้นโดยการเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ พูดภาษาไทย แต่งกายแบบไทย เข้ารับการศึกษาในระบบการศึกษาที่รัฐบาลเป็นผู้จัด ในเวลาเดียวกันมีกลุ่ม ชาติพันธุ์อีกหลายกลุ่มที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มตัวเองไว้ได้ เช่น คนไทยเชื้อสายม้ง

ดังนั้นปัญหาวิจัย คือ มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมม้ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) ศึกษาวัฒนธรรมเดิมของชาวม้งบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกว่าเป็นอย่างไร
- 2) ศึกษาวัฒนธรรมม้งเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- 3) มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้วัฒนธรรมม้งเปลี่ยนแปลงไป

ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาเฉพาะกรณีคนไทยเชื้อสายม้งที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้เข้าใจวัฒนธรรมเดิมของชาวม้ง บ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
- 2) ทำให้เข้าใจปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนม้งในจังหวัดพิษณุโลก
- 3) ทำให้เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและปัญหาต่าง ๆ ในการรักษาเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายม้ง
- 4) ได้ข้อมูลที่จะนำไปใช้วางนโยบายเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

กรอบแนวคิดทฤษฎี

ในการศึกษาชาวม้งได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีดังนี้

1. มโนภาพ "วัฒนธรรม" (Culture)

งามพิศ สัตย์สงวน (2538:20) กล่าวว่าสังคมในปัจจุบันมักเป็นสังคมขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกไม่ต่ำกว่าหมื่นแสนล้าน ๆ คนขึ้นไปและพลเมืองในแต่ละสังคมมีการแบ่งออกเป็นคนหลายกลุ่มที่แตกต่างกันทำให้กลายเป็นสังคมที่มีความแตกต่างกันไปในหมู่สมาชิกของสังคม สังคมดังกล่าวจึงมักมีวัฒนธรรมใน 2 ระดับคือ วัฒนธรรมใหญ่หรือวัฒนธรรมทั่วไป และ

วัฒนธรรมย่อย วัฒนธรรมใหญ่คือ วัฒนธรรมที่คนไทยมีอยู่ร่วมกันเช่น ภาษาไทย พุทธศาสนา ระบบการเมือง การปกครอง การศึกษาที่จัดโดยรัฐบาลไทย ค่านิยมทางสังคม ประเพณีต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ พิธีสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น ส่วนวัฒนธรรมย่อยในสังคมไทย คือ วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญ เขมร จีน มุสลิม ญวนและชาวไทยภูเขา เป็นต้น นอกจากนี้วัฒนธรรมย่อยในสังคมไทยยังมีอีกมากเช่น อาชีพต่าง ๆ ภูมิภาคต่าง ๆ เพศและอายุ เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดวัฒนธรรมทั่วไปและวัฒนธรรมย่อยมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้

วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culutre) และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non material Culture)

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จะต้องสัมผัสได้ เพราะมันเป็นคือ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีรูปร่างขนาดและน้ำหนักแตกต่างกันไปตั้งแต่จอบเสียม มีด หม้อ บ้าน รถยนต์ รถไฟไปจนถึงเครื่องจักรกลประเภทต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยปราศจาก สิ่งของเครื่องใช้บางอย่างได้ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุคือ ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสไม่ได้เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาดหรือน้ำหนัก แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก วัฒนธรรมประเพณีนี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภทย่อยคือ

2.1 สถาบันสังคมคือ ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการกับปัญหา พื้นฐานของสังคม สถาบันสังคมจึงแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้คือ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์ สาธารณสุข เป็นต้น สถาบันสังคมคือ หัวใจของวัฒนธรรม

2.2 วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมคือ วัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการและบางอย่างไม่เป็นทางการ วัฒนธรรมประเภทนี้มี 5 ประเภทย่อยคือ

1. ศาสนา : ในหลักศาสนาจะมีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ศาสนาพุทธมีศีล 5 ศีล 8 ที่ห้ามฆ่าสัตว์ พุดบด ลักทรัพย์ ดื่มของมึนเมา ศาสนาจึงช่วยควบคุมทางสังคมอย่างสำคัญ

2. ความเชื่อทางสังคม คือ ระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นคนจำนวนมากในสังคม เช่น ในสังคมไทยคนจำนวนมากเชื่อในนรก สวรรค์ บุญ บาป การทำบุญ และโลกหน้า ความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในระเบียบได้

3. ค่านิยมคือ มาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อสิ่งใดมีค่าคนก็อยากมีอยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคมทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมขึ้นได้

4. ประเพณีต่าง ๆ : แต่ละสังคมมีประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ประเพณีบางอย่างของไทย มีอายุหลายร้อยปี เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา เจริญพระชนมพรรษาและการบวชนาค เป็นต้น เมื่อคนทำตามประเพณีจะทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมขึ้นได้

5. กฎหมายหมายถึง การควบคุมทางสังคมโดยตรง กฎหมายมีความสำคัญมากในสังคมสมัยใหม่ เพราะมันทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมได้อย่างดี

2.3 ศิลปะ นักวิชาการยังถกเถียงกันว่า ศิลปะเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุหรือไม่ใช่ในสายตาของศิลปินมักมองศิลปะเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ความจริงมันเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ศิลปะในที่นี้ หมายถึงการสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์ และวรรณกรรม เป็นต้น

2.4 ภาษา : คือระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ภาษาในที่นี้หมายถึง ภาษาพูด ภาษาเขียนรวมทั้งกิริยาท่าทางต่าง ๆ ด้วย

2.5 พิธีกรรม : เน้นเฉพาะพิธีที่ต้องทำในแต่ละขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ เช่น ในงานศพประกอบไปด้วยพิธีต่าง ๆ ที่ทำในช่วงเวลาที่ต่างกันออกไป พิธีบางอย่างทำก่อนพิธีอื่น ๆ เช่น การอาบน้ำศพ แต่งตัวมาก่อนการรดน้ำศพ เป็นต้น

สุพัตรา สุภาพ (2538) กล่าวว่า วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ มนุษย์จะเป็นผู้สร้างทะนุบำรุง ถวายทอดและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีวัฒนธรรมคือ มีวิธีการเรียนรู้รับช่วงสืบต่อกันมาได้และสร้างสรรค์เพิ่มเติม การที่มนุษย์สามารถสร้างวัฒนธรรมได้ดีก็เพราะมนุษย์มีลักษณะทางกายภาพ และจิตใจเป็นพิเศษเหนือกว่าสัตว์ทั้งปวง และสิ่งนี้เองทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์ เพราะวัฒนธรรมทำให้คนเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง สรุปแล้ววัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

สรุปได้ว่าวัฒนธรรมคือ แนวทางแก้ไขปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ดังแผนภูมิต่อไป นี้ งามพิศ สัตย์สงวน (2538:49)

ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์และส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรม

ปัญหาพื้นฐาน	ส่วนของวัฒนธรรม	
1. ปัญหาความสัมพันธ์ทางเพศ	ระบบเครือญาติ	หัวใจวัฒนธรรม
2. ปัญหาเรื่องปากท้อง	ระบบเศรษฐกิจ	
3. ปัญหาความขัดแย้งและการควบคุมทางสังคม	ระบบการเมืองการปกครอง	
4. ปัญหาเรื่องการอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคม	การขัดเกลาทางสังคมและการศึกษา	
5. ปัญหาเรื่องลึกลับ อำนาจเหนือธรรมชาติ	ระบบศาสนาและความเชื่อ	
6. ปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ	การแพทย์และสาธารณสุข	
7. ปัญหาเรื่องการสื่อสาร	ระบบการสื่อสาร	
8. ปัญหาเรื่องความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออก	ศิลปะ	
9. ปัญหาเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจ	นันทนาการ	

ในการศึกษาวิจัยเรื่องเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายม้งครั้งนี้จะศึกษาถึงวัฒนธรรมทั้ง 2 ระดับคือ วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายม้งเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนเผ่าม้งในหมู่บ้านที่ศึกษา กระบวนการติดต่อ การผสมผสานทางวัฒนธรรม กระบวนการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศึกษาวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุด้วย

2. กรอบแนวคิด “การติดต่อทางวัฒนธรรม” (Acculturation หรือ Cultural Contact)

งามพิศ สัตย์สงวน (2538 : 38) กล่าวว่า การติดต่อทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งเมื่อชน 2 กลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันมาติดต่อกัน แต่ละกลุ่มอาจให้อิทธิพลซึ่งกันและกันได้ แต่ถ้การติดต่อเป็นไปในระยะเวลาสั้น ๆ ก็อาจไม่มีอิทธิพลที่

ยาวนาน แต่ถ้าติดต่อกันยาวนานขึ้น อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อกันได้ ซึ่งอาจเป็นการให้อิทธิพลแต่เพียงฝ่ายเดียวหรือส่งผลกระทบต่อกันทั้งสองฝ่ายได้รวมถึงกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่

การติดต่อทางวัฒนธรรมเป็นการรับวัฒนธรรมอื่น จะเป็นวัตถุหรือไม่ใช่วัตถุ จากวัฒนธรรมอื่นมีผลมาจากการติดต่อระยะยาวสามารถทำได้หลายทางเช่น ผลของสงคราม การได้ชัยชนะ โอกาสทางทหาร การตั้งอาณานิคมหรือการเผยแพร่ศาสนาของมิชชันนารีหรือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม อาจเป็นผลิตผลโดยการอพยพหรือการขนส่งของแรงงาน ถึงแม้ว่าจะเป็นทาสหรือนักโทษที่ถูกเนรเทศ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมทางตรงประกอบด้วย การสื่อสารมวลชน และความรู้ (Steven Vago, 1989 : 121-122)

3. กรอบแนวคิด “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” (Assimilation)

งามพิศ สัตย์สงวน (2538 : 39) กล่าวถึง การผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อระหว่างวัฒนธรรม เป็นผลมาจากการที่เอกชนหรือกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ แทนที่วัฒนธรรมของตัวเองโดยวัฒนธรรมอื่น ๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว และกำลังเกิดขึ้น และจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย เช่น การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม การเปลี่ยนสัญชาติและการกระทำอื่น ๆ ที่ทำให้กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเร็วขึ้น กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นในระดับวัฒนธรรมย่อยด้วย เพราะการติดต่อระหว่างกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ สำหรับสังคมไทยปรากฏการณ์ต่าง ๆ กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นในระดับวัฒนธรรมย่อยด้วย เพราะการติดต่อระหว่างกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ สำหรับสังคมไทยปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อรัฐบาลเร่งรัดพัฒนาชนบทและชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวเขาและชาวมุสลิม ขณะนี้รัฐบาลกำลังใช้นโยบายการผสมผสานทางวัฒนธรรมคือ การทำให้ชาวเขาและชาวมุสลิมมีจิตสำนึกว่าเป็นคนไทย โดยการพูดภาษาไทย นับถือศาสนาพุทธ เข้าศึกษาในโรงเรียนไทย และมีค่านิยมและวัฒนธรรมไทย บางอย่างดูเหมือนว่ารัฐบาลประสบความสำเร็จในการจูงใจชาวเขาบางเผ่าบางกลุ่ม แต่ยังมีปัญหาสำหรับชาวมุสลิม สำหรับชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น ๆ ดูเหมือนว่าคนจีนในไทยจะมีระดับของการผสมผสานและรับวัฒนธรรมไทยระดับสูง ในอนาคตอัตราการผสมผสานทาง

วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทยคงจะเรื้อรังขึ้นและน่าเป็นห่วงว่าอาจไม่มีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยให้เห็นอีกต่อไปในไม่ช้า Haviland A William (1972:396) กล่าวคือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นเมื่อสองวัฒนธรรมที่ควบกันอยู่หดหายไปเหลือแต่เพียงวัฒนธรรมเดียว สิ่งที่ยังเกิดขึ้นคือ วัฒนธรรมหนึ่งที่สูญไปแล้วมาเป็นวัฒนธรรมย่อย เช่น วรรณชนชั้นหรือชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็นแบบฉบับของผู้มีชัยชนะหรือสถานการณ์ตกเป็นทาส ปรากฏการณ์ที่สูญไปของวัฒนธรรมหนึ่งเกิดจากสมาชิกในสังคมขาดการติดต่อเนื่องในทางปฏิบัติจนไม่ปรากฏในสังคมนั้นอีกต่อไปและสมาชิกในสังคมค่อยหายไปหรือไปปฏิบัติต่อเนื่องกับวัฒนธรรมอีกอันหนึ่ง โครงสร้างใหม่อาจพัฒนาขึ้นมาในวงจำกัดที่สมดุล ในขบวนการขั้นสุดท้ายการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องอย่างช้า ๆ จนกลายเป็นรูปผสมทางวัฒนธรรม

4. กรอบแนวคิด "ชุมชน" (Community)

ราชบัณฑิตยสถาน (2532:72) กล่าวว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าเดิม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดดีกว่าและความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

อุทัย หิรัญโต (2526 : 47) กล่าวว่า ชุมชนจะต้องมีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

1. ประชาชนหรือ คน (People)
2. อาศัยอยู่ในบริเวณหรือพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง (Area)
3. ผู้คนที่อาศัยอยู่那儿มีความสนใจร่วมกัน (Common interest)
4. มีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Interaction)
5. มีความสัมพันธ์ต่อกัน (Relationship)

ชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ชุมชนชนบท และชุมชนเมือง ชุมชนชนบท หมายถึง ชุมชนในเขตชนบท อยู่นอกเขตสุขาภิบาล ซึ่งสมาชิกมีโอกาสพบปะสังสรรค์กันอย่างใกล้ชิดและใช้บริการชุมชนได้จริงจังทั้งในเรื่องทางสังคมเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา ฯลฯ ทำให้มีชีวิตชุมชนเป็นรูปแบบเดียวกันในด้านความประพฤติและความคิดความเชื่อ เช่น หมู่บ้านต่าง ๆ ในประเทศไทย

ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานและมีความหนาแน่นสูง มีวัฒนธรรมย่อยมากมายประชากรในเมือง มีความแตกต่างกันไม่รู้จักเป็นส่วนตัวมีความสัมพันธ์กันแบบทางการ มี จำแนกความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น ที่อยู่และที่ทำงานของคนในเมืองมักแยกจากกัน การควบคุมทางสังคมมักเป็นทางการ เช่น ประเทศไทยก็มีกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองเอกนคร (Primate City) หมายความว่า เมืองใหญ่ที่สุดของประเทศใหญ่กว่าเมืองรอง ๆ ลงมาหลายสิบเท่าตัว คือ ใหญ่กว่าเชียงใหม่มากกว่า 30 เท่าตัว

ในการศึกษาชุมชนมักจะเน้นถึงความหมายของชุมชนในแง่มุมดังต่อไปนี้ คือ ชุมชนเล็ก ๆ ที่สามารถทำการศึกษาได้ทั่วถึงทุกแง่ทุกมุม หรือหากจะเฉพาะเจาะจงศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่งและเป็นชุมชนที่มีลักษณะเปิดเสร็จสมบูรณ์ในแง่ของความเป็นสังคมหนึ่ง ๆ กล่าวคือมีทั้งที่ตั้งอาณาเขต เขตภูมิศาสตร์ มีประชากรที่แสดงออกซึ่งปฏิกิริยาตอบโต้กันทั้งในทางบวกและทางลบ มีสัมพันธ์ภาพกับสังคมอื่น ๆ มีกฎเกณฑ์คุมการประพฤติปฏิบัติเป็นของตนเอง และมีสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของสมาชิกเป็นของตนเอง เช่น สถาบันเศรษฐกิจ ปกครองครอบครัวและเครือญาติ การศึกษา ศาสนา และนันทนาการ เป็นต้น รวมทั้งเป็นได้ทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ดวงกมล วรธรินทัย (2539 : 13)

5. กรอบแนวคิด “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” (Culture change)

งามพิศ สัตย์สงวน (2538:42) กล่าวว่า วัฒนธรรมนั้นไม่อยู่นิ่ง แต่จะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป เมื่อผู้มีอำนาจในสังคมบอกว่า “ให้พยายามรักษาวัฒนธรรมของเราไว้” พวกเขาใช้คำว่าวัฒนธรรมอย่างหลวม ๆ ซึ่งพวกเขาหมายถึงค่านิยมที่พอใจความชำนาญและคุณลักษณะอื่น ๆ ของวัฒนธรรม เช่น ดนตรีลูกทุ่ง ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ศิลปหัตถกรรม สิ่งเหล่านี้ควรรักษาไว้และไม่ควรให้สูญไปในสังคมของโลกปัจจุบัน อย่างไรก็ตามพวกนี้มักสมมุติหรือคิดว่าวัฒนธรรมนั้นอยู่นิ่งและถ้ามนุษย์ไม่ตั้งใจจะเปลี่ยนมัน ๆ ก็จะไม่เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงข้อสมมุติฐานที่ว่ามานั้นผิดเพราะว่าวัฒนธรรมจะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ไม่ว่ามนุษย์จะวางแผนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ก็ตามวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรม

สนธิ สัมครการ (2525:8) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงในระเบียบประเพณี ธรรมเนียมวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของคนในสังคม วัฒนธรรมอาจจะเปลี่ยนแปลงไปเพราะสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ

1) การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ซึ่งรวมทั้งการสร้างเทคนิควิทยาใหม่ ๆ (New technology) และการคิดสร้างธรรมเนียมประเพณีหรือระบบความเชื่อใหม่ ๆ (Social Invention) ด้วยเทคนิควิทยาหรือธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งความเชื่อใหม่ ๆ เมื่อได้มีการยอมรับและนำไปใช้กันแพร่หลายในสังคมแล้ว ย่อมถือได้ว่ามีแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างใหม่เกิดขึ้น และถ้าแบบแผนนั้นมีความคงอยู่นานมากกว่าหนึ่งชั่วอายุคนขึ้นไป ก็นับได้ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นแล้วอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Enculturation) ได้มีโอกาสดำเนินไปได้

2) วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ด้วยวิธีการขอยืมหรือลอกเลียนแบบกัน (Cultural Borrowing) นั้นปรากฏว่ามีอยู่เสมอมาในสังคมมนุษย์ต่าง ๆ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่น การติดต่อทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การติดต่อโดยตรงก็คือ การที่คนต่างวัฒนธรรมกันได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมต่อกันซึ่งอาจจะเป็นไปได้ในหลายรูปแบบ อาทิ ทูตการเมือง การค้า การศึกษาในต่างประเทศ รวมไปถึงการเผยแพร่ศาสนาของคณะธรรมทูตต่าง ๆ และการอพยพเข้ามาทำมาหากินของคนต่างสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น การที่คนต่างวัฒนธรรมมีโอกาสได้เห็นแบบอย่างของวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตนอยู่ในเวลานานพอสมควร อาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง หรือในบางส่วนของวัฒนธรรมทั้งสองก็ได้ นอกจากการติดต่อโดยตรงแล้ว วัฒนธรรมยังอาจติดต่อกันได้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่มีใช้ตัวบุคคลได้อีก ก็คือ สื่อสารมวลชน (Mass Media) ซึ่งรวมทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นต้น

6. กรอบแนวคิด "ความทันสมัย" (Modernization)

งามพิศ สัตย์สงวน (2538:232) กล่าวว่า ความทันสมัยการกลายเป็นสมัยใหม่ หมายถึง กระบวนการที่สังคมกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา เคลื่อนเข้าสู่ทิศทางของการนำเอา ระบบเทคโนโลยีและระบบทางวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะสังคมประเภทอุตสาหกรรมมาใช้ ความทันสมัยเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมสังคมที่มีขอบเขตกว้างขวางมากรวมเอาปรากฏการณ์

ต่าง ๆ เหล่านี้เข้าไว้ด้วยกัน เช่น การกลายเป็นอุตสาหกรรมที่นำเอาเทคโนโลยีแบบใช้เครื่องจักรต่าง ๆ กระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม การกลายเป็นเมือง เศรษฐกิจการตลาด โครงสร้างการบริหารทางราชการและการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง การเติบโตของกลุ่มคนที่ไม่ใช่เครือญาติกัน และความคิดของการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ทศศนคติแบบเชื่อดือโซคกลางและแบบจารีตนิยม ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมชาวไร่ชาวนา และสังคมระดับเผ่าต้องเปิดทางให้กับการแสวงหาความสำเร็จในชีวิต เมื่อสร้างความมั่งคั่งและสถานภาพให้สูงขึ้นให้ส่วนของสังคมที่ใหญ่กว่าชุมชนของตัวเอง ซึ่งเป็นไปได้เพราะการเปลี่ยนแปลงที่นำมาโดยการทำให้เป็นสมัยใหม่

Everett M. Rogers (1969) กล่าวว่า กระบวนการของความทันสมัยมิได้เป็นไปในมิติใดมิติหนึ่งเพียงอย่างเดียว จึงไม่สามารถวัดได้โดยใช้เกณฑ์เพียงตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น การที่บุคคลมีระดับความเป็นอยู่สูงมิได้หมายความว่าตัวเขาทันสมัยแล้วหรือกำลังจะทันสมัย ที่จริงแล้วเขาอาจเป็นคนที่ยึดแน่นอยู่กับจารีตประเพณีและล้าหลังอยู่ก็ได้ มิติที่สำคัญในกระบวนการความทันสมัยนั้นมี 4 ประเภทใหญ่ ดังนี้คือ

1) มิติทางการผลิต (Production Dimension) ซึ่งได้แก่การเกษตรด้วยระบบชลประทานและการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการเกษตรกรรม

2) มิติทางจิตวิทยาสังคม (Social Psychological Dimension) ซึ่งได้แก่การติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกและการตระหนักถึงชีวิตโลกภายนอก การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมภายในหมู่บ้าน การมีการใช้บริการต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น และการมีความชัดเจนในรูปแบบของการบริโภค

3) มิติทางด้านการใช้พื้นที่ (Spacial Dimension) ซึ่งได้แก่ การมีความแตกต่างกันของเขตการค้า การมีความแตกต่างกันของเขตการเกษตร และการมีความแตกต่างกันของเขตที่อยู่อาศัย (Residential zone)

4) มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environment - Oriental Dimention) ซึ่งได้แก่การสูญสลายไปของรูปแบบครอบครัวขยาย การมีโครงสร้างอาชีพที่แตกต่างกันมากมายหลายอย่าง และการมีการติดต่อและเกี่ยวข้องกับองค์การระดับชาติ

แนวคิด "ความทันสมัย" นี้ยังประกอบไปด้วยกระบวนการอีก 2 ประการคือการอุตสาหกรรม (Industrialization) และการเป็นเมือง (Urbanization)

กระบวนการอุตสาหกรรม สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536:125) กล่าวว่าคือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีหรือด้านเครื่องจักรกลต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูน

การผลิตภายในสังคมอย่างทั่วถึง การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจภายในสังคมเป็นอย่างยิ่ง ส่วนกระบวนการที่เรียกว่า การเป็นเมืองนั้น งามพิศ สัตย์สงวน (2538:231) กล่าวว่าในประเทศต่าง ๆ ของเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกา การอพยพอย่างสมัครใจและต่อเนื่องของชาวไร่ชาวนามายังศูนย์กลางของเมืองต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าเมืองต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญทางวัฒนธรรมในสังคมก่อนอุตสาหกรรม แต่ในโลกปัจจุบันการอพยพเข้าสู่เมืองได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ชาวชนบทอพยพเข้ามาในเมืองเพื่อมองหางานทำและหากลไกทางสังคมที่พวกเขา มองว่า มันสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตอยู่ในเมือง มันมีหลายหนทางที่การกลายเป็นเมืองมีผลกระทบต่อสังคม ประเพณี นักมานุษยวิทยาคนหนึ่งได้พูดถึงลักษณะการปรับตัวของสังคมประเพณีต่อการกลายเป็นเมืองว่า มีลักษณะเป็นวงกลม 3 วง หรือหมายถึงด้าน 3 ด้านที่ต้องปรับตัวคือ ในชุมชนบางที่พวกเขาอพยพมาในหมู่บ้านที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองและภายในชุมชนเมืองที่พวกเขาอพยพเข้ามาอยู่ไม่ว่าจะเป็นการอพยพอย่างชั่วคราวหรือถาวร การอพยพเข้าสู่เมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อมในสังคมประเพณี และไม่ได้เพียงว่าผู้อพยพเข้าเมืองเปลี่ยนแปลงไปในกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในเมือง แต่ชุมชนต้นทางก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยอิทธิพลของสิ่งใหม่ ๆ ที่มาจากศูนย์กลางของเมืองโดยสื่อมวลชน เช่น วิทยุ ภาพยนตร์มาถึงมือชาวชนบท หรือโดยการเชื่อมโยงระหว่างผู้อพยพจากชนบทและผู้อยู่เบื้องหลังในหมู่บ้าน ไม่แต่เพียงสินค้าใหม่ ๆ แต่รวมเอาความคิดความรู้ ค่านิยมของชาวเมืองผ่านมาถึงชาวชนบทโดยผู้อพยพเข้าเมือง อิทธิพลดังกล่าวจะกระจายสู่หมู่บ้านอย่างช้า ๆ เริ่มจากวัฒนธรรมทางวัตถุก่อนแล้วตามมาด้วยการจัดระเบียบทางสังคมและอุดมการณ์ต่าง ๆ

Nels Anderson (1964) กล่าวว่าการที่ประชาชนจากชนบทย้ายถิ่นไปในเมืองเพื่อตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง ประชาชนชนบทเหล่านั้นจะเปลี่ยนไปสู่กรรมวิธีวัดความเป็นอยู่แบบเมือง นั้นอาจกล่าวได้ว่าประชาชนได้ย้ายถิ่นฐาน ได้เปลี่ยนงานจากการเกษตรกรรมไปสู่งานที่ไม่ใช่เกษตรกรรม

7. กรอบแนวคิด “ผู้นำ” (Leadership)

สุพัตรา สุภาพ (2538) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีลักษณะพิเศษบุคคลหนึ่งสามารถมีอิทธิพลในการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเหนือบุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่นโดยใช้การติดต่อสื่อสาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

การเป็นผู้นำที่ดี มีลักษณะดังนี้

1. มีความเฉลียวฉลาด สามารถปรับเปลี่ยนสถานการณ์ให้เป็นประโยชน์แก่การงาน
2. มีเทคนิคในการทำงานเป็นการทำงานอย่างรู้จักใช้ศิลปะและวิธีการต่าง ๆ ให้ลูกน้องสามารถทำงานได้ดี
3. รักความเป็นธรรม ไม่อคติ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่เห็นแก่พรรคพวก
4. เสียสละ หัวหน้าที่ดีไม่ควรกอบโกยแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว ควรจะนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและควรเสียสละไม่ว่าทรัพย์สินเงินทอง ไม่ควรให้ลูกน้องเป็นคนจ่ายหรือสิ่งใดที่เบียดจากองค์กรไม่ได้ ก็ควรจ่ายไป ไม่ควรให้ลูกน้องมีส่วนช่วยออก
5. มีลักษณะประนีประนอม หัวหน้าที่ดีต้องฟังบ้าง หนักแน่น รอบคอบไตร่ตรองแล้วค่อยพูด หากลูกน้องมีเรื่องขัดแย้งกัน นายต้องหาข้อมูลให้ดีกว่าก่อนตัดสินใจอะไรไปเพื่อไม่ให้มีอะไรผิดพลาด
6. ไม่ใช่อารมณ์ เป็นการสามารถควบคุมตัวเองได้ และยังเป็นหัวหน้าระดับสูงยิ่งต้องควบคุมอารมณ์ ไม่ว่าจะโกรธ เกสียด ต้องไม่แสดงอะไรจนเสียบุคลิกภาพ
7. กล้ารับผิดชอบ หากมีอะไรที่เสียหายแก่หน่วยงาน ไม่ควรปิดความรับผิดชอบให้กับลูกน้อง เพื่อให้ลูกน้องศรัทธารักใคร่และสามารถร่วมทำงานด้วยความสบายใจ
8. มีความคิดริเริ่ม ด้วยการหาวิธีการหรือสิ่งใหม่ ๆ มาปรับปรุงหน่วยงานให้ลูกน้องเห็นว่าเป็นหัวหน้าที่น่านับถือ และสามารถยึดเป็นผู้นำได้
9. ใฝ่หาความรู้ ด้วยการอ่านข่าวสาร หรือรับการฝึกอบรม เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์
10. มีความจริงใจ รักษาคำพูด ไม่หลอกลวง ไม่เห็นแก่ได้
11. ไม่วางอำนาจ ไม่ยโส ไม่วางอำนาจทั้งคำพูดและท่าทาง หรือพูดจาเหน็บแนมลูกน้องให้เสียกำลังใจ การใช้อำนาจมากอาจเกิดความไม่สบายใจ หรือทำด้วยความกลัว จึงควรใช้อำนาจเมื่อจำเป็น

จากที่กล่าวมาพอจะกล่าวได้ว่าการเป็นหัวหน้าต้องมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ลูกน้องถึงจะศรัทธารักใคร่

8. กรอบแนวคิด "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" (National Economic and Social Development Plan)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม (2541 : 3 – 21)

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 เน้นในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศที่สำคัญคือ การสร้างทางสายประธาน และทางหลวงสายจังหวัด ยาวประมาณ 1,000 กม. การสร้างโครงการชลประทานและโครงการพลังงานไฟฟ้า มีการสร้างเขื่อนภูมิพล เขื่อนแก่งกระจาน เขื่อนอุบลรัตน์ เขื่อนน้ำพุง เขื่อนน้ำปาว ตลอดจนการดำเนินการ โครงการชลประทานในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายโครงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ปรับปรุงระบบน้ำประปาในกรุงเทพมหานครและในภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในด้านอุตสาหกรรมและส่งเสริมผลผลิตพืชใหม่ ๆ ในด้านการพัฒนาสังคมมีการขยายการศึกษาชั้นอุดมศึกษาออกไปสู่ภูมิภาคเป็นครั้งแรกโดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเปิดดำเนินงานในปี 2507

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)

แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ส่วนใหญ่ยึดตามแนวเดิมที่มีอยู่แล้วในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 คือ เน้นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเช่น การชลประทานการสร้างเส้นทางคมนาคมและบริการสาธารณสุขูปโภคต่าง ๆ ส่งเสริมการผลิตด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมชักจูงให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นจากแหล่งเงินทุนภายใน และภายนอกประเทศ และให้ความสำคัญแก่ทรัพยากรกำลังคนที่จะนำมาใช้เป็นปัจจัยในการพัฒนาประเทศ

ในระยะแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ปรากฏว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศมีอัตราก้าวหน้าค่อนข้างสูง แต่ต่อมาในปี 2512 ภาวะเศรษฐกิจเริ่มผันแปรรายได้ของประเทศลดลง มีปัญหาขาดดุลชำระเงิน เงินทุนสำรองของประเทศลดลง สาเหตุเนื่องมาจากราคาข้าวและยางพาราซึ่งเป็นสินค้าหลักของไทยในตลาดต่างประเทศตกต่ำลงมาก เกิดภาวะฝนแล้งในพื้นที่เกษตรกรรมหลายแห่ง ทำให้ผลเก็บเกี่ยวลดลง

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ นอกจากจะเน้นถึงการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และขยายขีดความสามารถของการผลิต และเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้นหรือมุ่งการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศแล้วก็ได้ตระหนักถึงปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความแตกต่างในด้านรายได้ ตลอดจนเพิ่มความสำคัญในการพัฒนาบริการด้านสังคมเป็นนโยบายสำคัญอีกด้วย

โครงการพัฒนาด้านสังคมที่สำคัญคือ การปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และสวัสดิการสังคม มีการกำหนดเป้าหมายลดอัตราเพิ่มประชากรไว้ในแผนพัฒนาฯ เป็นครั้งแรก นอกจากนี้ยังมุ่งด้านการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อลดความแตกต่างของรายได้ และช่วยสกัดกั้นมิให้มีการอพยพโยกย้ายของแรงงานจากชนบทเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มากเกินไป

ในด้านการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานโครงการที่สำคัญคือ การขยายท่าเรือกรุงเทพฯ เพื่อให้เรือเข้าจอดรับส่งสินค้าสะดวกขึ้น และปรับปรุงท่าอากาศยานในจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งท่าอากาศยานเชียงใหม่

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เน้นหนักในด้านฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยขยายการผลิต การลงทุนและเพิ่มการจ้างงาน ปรับปรุงคุณภาพของประชากร โดยให้การศึกษาอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการ กำลังคนในการพัฒนาประเทศลดอัตราเพิ่มของประชากรและได้ดูแลสภาพกับทรัพยากรที่มีอยู่ เร่งบูรณะและปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดสรรที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำและแหล่งแร่ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด

กล่าวโดยสรุป ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศกระเตื้องขึ้นกว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 เล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่ดีนัก

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มีลักษณะบางประการคล้ายคลึงกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 คือ เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ปรับปรุงคุณภาพของประชากรและบูรณะปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ในด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ มีการตัดทอนค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างโครงการใหญ่ ๆ ที่ต้องใช้งบประมาณของรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันได้เร่งการผลิตเพื่อส่งเสริมสินค้าออกให้มากขึ้นและลดการส่งสินค้าเข้าลงโดยเฉพาะน้ำมัน

ในด้านการปรับปรุงคุณภาพประชากร มีการเร่งดำเนินการพัฒนาสังคม เสริมสร้างประชาชนให้มีคุณภาพตลอดจนกระจายบริการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข ความยุติธรรมไปสู่ชนบท

ในด้านการบูรณะปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้มีการดำเนินการเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินแหล่งน้ำ และป่าไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดำเนินการปลูกป่า ปรับปรุงดินเค็มและดินเปรี้ยวให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

ลักษณะเด่นของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้คือ เน้นการแก้ปัญหาความยากจนของคนชนบทในเขตล้าหลัง เพื่อให้ประชาชนในเขตชนบทเหล่านั้นมีโอกาสช่วยตนเองได้ นอกจากนี้ยังเน้นความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งการกระจายรายได้ และความเจริญไปสู่ภูมิภาคและให้มีการกระจายการถือครองสินทรัพย์เศรษฐกิจให้มากขึ้น

6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมโดยเน้นการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้า ภาวะการว่างงาน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม . ตลอดจนภาวะตกต่ำทางฐานะของเกษตรกรและความยากจนในชนบท

แผนหลักสำคัญที่กำหนดไว้มี 3 แนวคือ

1. การเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาประเทศ
2. การปรับปรุงโครงสร้างการผลิต
3. การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและชนบท

7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาในเชิงปริมาณ คุณภาพและความเป็นธรรมในสังคมควบคู่กัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืนโดย กำหนดวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ไว้ 3 ประการคือ

1. รักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ
2. การกระจายรายได้และกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาค และชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. เร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

8. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มีจุดประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุล คือ เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืนและเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาไว้ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนทั้งในด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญา ให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจและการปกครอง
2. เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม ให้มีความมั่นคงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของคน รวมทั้งในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคง และสมดุลเสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และได้รับผลการพัฒนาที่เป็นธรรม
4. เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

5. เพื่อปรับระบบบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น

ผลของการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวในระดับสูงและเปิดกว้างเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจนานาชาติ มากขึ้น

2. ฐานะการเงินการคลังของประเทศมีเสถียรภาพ และคนไทยมีรายได้และการจ้างงาน เพิ่มขึ้น โดยที่ฐานะการเงินการคลังของประเทศมั่นคงและมีเสถียรภาพ อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับ ที่ควบคุมดูแลได้ การจ้างงานและค่าแรงเพิ่มสูงขึ้นรายได้ต่อหัวของประเทศเพิ่มขึ้นเท่าตัว

3. การพัฒนาที่ผ่านมายังมีความไม่สมดุลอยู่หลายด้าน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำของ รายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนระดับต่าง ๆ ตลอดทั้งชนบทกับเมืองมีมากขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง การ ขาดแคลนบริการพื้นฐาน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 มีความรุนแรงมากขึ้นช่องว่างระหว่างการ ออมในประเทศกับการลงทุนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาการค้าของสังคมไทยให้เข้ากับการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีมากขึ้น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบราชการปรับตัวไม่ทัน และไม่สนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศ

4. สรุปผลการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจไทย ขยายตัวอย่างมั่นคง และมีเสถียรภาพและฐานะการเงินการคลังของประเทศดีขึ้นซึ่งทำให้คนไทยมี ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่ในขณะเดียวกันการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูงที่ผ่าน มาได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลดังที่กล่าวมาหลายประการ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคและข้อจำกัดต่อการ พัฒนาประเทศที่เจริญยิ่งขึ้นและมีคุณภาพในระยะเวลาต่อไปได้

นโยบายการพัฒนาชาวเขาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5, ฉบับที่ 6 และฉบับที่ 8

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2528 -2529 ได้กำหนดเป้า หมายและนโยบายในการพัฒนาชาวเขาไว้ดังนี้ ขจัดภัย บำรุงพัฒนา (2538 : 147-149)

1) เป้าหมายหลักในการพัฒนา

1.1 กำหนดให้อัตราเพิ่มประชากรชาวเขาลดลงเหลือร้อยละ 1.5 ต่อปี
ตอนปลายแผนฯ

1.2 ให้ชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพและมีสิทธิหน้าที่ตาม
กฎหมาย โดยการมีทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชนจำนวนร้อยละ 10 ของประชากรชาวเขา
ที่รัฐให้บริการอยู่ในปัจจุบัน

1.3 เร่งปรับปรุงพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลาย โดยการปลูกป่าเฉพาะในเขต
ภาคเหนือตอนบนให้ได้ 73,800 ไร่ต่อปี

1.4 ให้กระจายบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานรวมถึงด้านโภชนาการ
การศึกษาภาคบังคับและข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนการจัดที่ดินให้ราษฎรได้มีสิทธิทำกินถูกต้อง
ตามกฎหมาย สามารถเพิ่มผลผลิตและมีรายได้สูงขึ้น เป็นหมู่บ้านพัฒนาเต็มรูปจำนวน 120
หมู่บ้าน สำหรับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ดำเนินการอยู่แล้วให้ดำเนินการต่อไปเพื่อเตรียมพัฒนาให้เป็น
หมู่บ้านพัฒนาเต็มรูป

1.5 ส่งเจ้าหน้าที่หน่วยงานสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นออกเยี่ยมเยียน
เข้าถึงชาวเขาทุกหมู่บ้าน

2) แนวนโยบาย

2.1 เร่งดำเนินการลดอัตราเพิ่มประชากรชาวเขาและประชากรชาวไทย
บนที่สูงและสนับสนุนการจัดตั้งถิ่นฐานถาวรของประชากรชาวเขา และประชาชนชาวไทยที่สูงให้
เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยเน้นชุมชนที่มีความหนาแน่นและอัตราเพิ่มของประชากรสูง

2.2 เร่งปรับปรุงพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมและป้องกันการ
ทำลายทรัพยากรเนื่องจากการกระทำของประชากรชาวเขาและประชากรชาวไทยบนที่สูง

2.3 เร่งปรับปรุงองค์กรเพื่อให้สามารถรับภาระในการดำเนินการ
พัฒนาชาวเขาร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน
พัฒนาที่ชัดเจน โดยยึดแผนพัฒนาชาวเขาเป็นแผนแม่บทและเป็นแกนกลางในการประสาน
การพัฒนาของหน่วยงาน ซึ่งรวมถึงโครงการพัฒนาภาคเหนือ โครงการพระราชดำริ และมูลนิธิ
ที่เกี่ยวข้อง

2.4 เร่งพัฒนาเศรษฐกิจหลักในด้านสาขาเกษตรกรรมควบคู่ไปกับ
สาขาอื่น เพื่อให้ชาวเขาและประชากรชาวไทยบนที่สูงมีอาชีพที่ถาวร มีรายได้เพียงพอ

ในการยังชีพและลดปริมาณการปลูกฝิ่นลง โดยเร่งเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น และกระจายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่อาชีพหลักอื่น ทั้งนี้เน้นการอุตสาหกรรมครัวเรือน

2.5 พัฒนาชาวเขาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และสามารถช่วยตนเองได้ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้และให้บริการด้านพัฒนา อนามัยพื้นฐาน รวมถึงการลดอัตราการติดยาเสพติดเพื่อให้ชาวเขาได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

2.6 เร่งรัดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และสนับสนุนให้ชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วมให้มากสำหรับหมู่บ้านที่ยังไม่มีหน่วยราชการใดเข้าถึงให้เร่งสร้างความสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและเป็นการผูกพันทางจิตใจของชาวเขาให้มีความนิยมในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาชาวเขาไว้ดังนี้

1. พิจารณากำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการควบคุมดูแลการจัดระเบียบ การปกครอง การรักษาความมั่นคงปลอดภัย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ชาวเขาได้อยู่อาศัยและทำกินเป็นหลักแหล่ง

2. ให้มีการจัดทำแผนงานหลักในการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาในที่สูงภาคเหนือเกี่ยวกับปัญหาชาวเขาและการปลูกฝิ่นเพื่อพัฒนาชาวเขาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่สามารถดำรงชีวิตได้ตามควรแก่สภาพใกล้เคียงกับคนไทยในพื้นที่ราบ ทั้งนี้โดยการพัฒนาให้ชาวเขามีรายได้จากอาชีพอื่นที่เพียงพอแก่การยังชีพแทนการปลูกฝิ่น

3. กระจายบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานรวมทั้งโภชนาการ การศึกษาภาคบังคับและข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทั่วถึง รวมทั้งเน้นการเร่งดำเนินการลดอัตราการเพิ่มประชากรของชาวเขาและประชากรไทยบนที่สูง

4. สกัดกั้นและผลักดันการอพยพเข้ามาใหม่ของชาวเขา โดยกำหนดมาตรการลงโทษสำหรับผู้อพยพเข้ามาใหม่ รวมทั้งผู้ชักจูงชาวเขาเข้ามาและให้ชาวเขามีอาชีพหลักแหล่งที่ถาวรเป็นเครื่องมือหนึ่งในการดูแลป้องกันและสกัดกั้น อีกทั้งให้เร่งการดำเนินการสำรวจสำมะโนประชากรชาวเขาด้วย

5. เร่งรัดการสร้างเส้นทางในพื้นที่ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงพื้นที่

– แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนากลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม ดังนี้

1. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้มีทักษะในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยผ่านระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืนและไม่สร้างผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เร่งรัดพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยต่างวัฒนธรรมให้ได้รับสัญชาติ การรับรองสิทธิทางกฎหมาย การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา สาธารณสุข และสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอ รวมทั้งการเร่งรณรงค์ให้มีการวางแผนครอบครัวและป้องกันโรคเอดส์อย่างทั่วถึง

3. สนับสนุนการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคนไทยต่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องรวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน และปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มอีกด้วย

ผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้ง ผู้วิจัยขอแยกผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ ประวัติศาสตร์โดยสังเขปของชาวม้ง การอพยพและการกระจาย ประเพณีและวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมอื่น ๆ

ประวัติศาสตร์โดยสังเขปของชาวม้ง

ชาวม้งโดยทั่วไปจะรู้จักประวัติของชาวม้งเองโดยการบอกเล่าเป็นนิทานหรือตำนานถ่ายทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ตามตำนานม้งกล่าวว่า ดินแดนอันไกลโพ้นที่บรรพบุรุษชาวม้งเคยอยู่มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี พื้นผิวปกคลุมไปด้วยหิมะ (Dausxib daus npu) เวลากลางวันยาวนานถึง 6 เดือนและกลางวันยาวนานถึง 6 เดือนเช่นกัน Lue vang and Lewis, (1990)

Cooper et. al, (1991) กล่าวถึงประวัติของชาวม้งว่า ตามตำนานบอกเล่าของม้งได้อธิบายดินแดนกำเนิดของชาวม้งว่า ปกคลุมด้วยน้ำแข็ง และหิมะซึ่งมีกลางวันและกลางคืนต่างกันถึง 6 เดือน จากตำนานนี้ทำให้สามารถเดาได้ว่าถิ่นกำเนิดของชาวม้งอาจจะเป็นที่หนึ่งใน

ประเทศมองโกเลีย ธิเบต หรือแลบแลนด์ ประวัติศาสตร์จีนได้กล่าวถึงชาวมังเมื่อ 2,679 ปีก่อนคริสตกาลหรือประมาณ 4,675 ปี มาแล้วว่าชาว “เหมียว” หรือ “Miao” ได้ถูกจีนเนรเทศออกจากศูนย์กลางของที่ราบลุ่มหยางเจ (Central Yangtze Plain)

ที่มาของชื่อมังหรือแม้ว Mottin (1980) ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อเรียกชนเผ่ามังว่ายังเป็นที่ยังสงสัย เป็นปริศนาเล็กน้อยในภาษาจีนเขียนชื่อมังว่า ซึ่งหมายถึงหญ้าหรือพืชพันธุ์ที่ขึ้นอยู่ในทุ่งนา ในขณะที่ชาวมังเรียกตัวเองว่า “มัง” หรือ “ฮ่มง” (Mong” or “Hmong”) และชาวมังเองไม่ชอบให้ใครเรียกพวกเขาว่า “แม้ว” (Meo)

จากการศึกษาจากผู้สูงอายุนักชาวมังหลายคน ไม่สามารถจะสืบสาวเรื่องราวในอดีตเมื่อชาวมังอยู่ในประเทศจีน ทราบเพียงแต่ว่าชาวมังมีความสัมพันธ์กับชาวจีนมานาน ทั้งในฐานะคู่ค้า ซึ่งชาวจีนจะเป็นผู้มีฐานะเหนือกว่าซึ่งชาวมังเรียกว่า “ลอป้า” หรือ เฒ่าแก่ และความสัมพันธ์กับชาวจีนอีกฐานะหนึ่งคือ การเป็นคู่สงคราม จนกระทั่งชาวมังอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยแล้วยังจะต้องพบกับกรมข่มขู่ กดขี่ขูดรีดจากทหารจีน (เข้าใจว่าเป็นทหารจีนกองพล 93 ที่พ่ายแพ้แก่พรรคคอมมิวนิสต์จีนและอพยพเข้ามาอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย) ชาวมังเรียกจีนกลุ่มนี้ว่า “ฉัวต้อ” (Suav Rog) นอกจากนี้ชาวมังยังมีความสัมพันธ์กับชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งคือ “จีนขอทาน” มังเรียกว่า “ฉัวต้อ” (Suab Ruam) คนจีนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมคล้าย ๆ วณิพกของไทย จะเดินทางไปยื่นหน้าประตูของชาวมังผู้มีฐานะดีแล้วร้องเพลงอวยพร “จาเซี่ยเม้ง” (Tsa Txhij Meej) หมายถึง การปิดเป้าสิ่งเลวร้ายทั้งหลายให้หายไปและการปลูกให้สิ่งดี ๆ ทั้งหลายตื่นขึ้นมาอยู่คู่กับครอบครัวนั้น ๆ ตลอดไป เมื่อร้องเพลงจบแล้วเจ้าของบ้านจะต้องจ่ายเงินให้ “ฉัวต้อ” จึงยอมจากไป

Louisa Schein (1986:77) นักมานุษยวิทยาชาวจีนรายงานว่าคำว่า “Miao” หรือ “แม้ว” มีความหมายในทางเสื่อมเสีย เป็นคำเรียกของชาว Han และ กลุ่มคนอื่น ๆ ประวัติศาสตร์จีนบันทึกไว้ว่า มีการใช้คำว่า “Miao” เรียกชาวมังอย่างกว้างขวางและมีหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ได้พยายามขจัดความหมายในทางเสื่อมเสียออกไป

การอพยพและการกระจายตัว

Leeseuk (1997) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์จีนได้เริ่มต้นบันทึกถึงการอพยพของชนชาติมังจากที่ราบลุ่มหยางเจ (Yangtze) ไปยังภูเขาทางทิศตะวันตก และพื้นที่อันขรุขระในมณฑลไกวโจและมณฑลไกลี้เคียงได้แก่มณฑลหนานาน มณฑลกวางสี และอพยพต่อไปยังภูเขา

สูงในเขตประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และประเทศไทยตามลำดับ ในปี 1975 รัฐบาลลาวพ่ายแพ้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ชาวม้งในประเทศลาวส่วนหนึ่งได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง องค์การสหประชาชาติได้จัดส่งชาวม้งเหล่านั้นไปยังประเทศที่ 3 อีกครั้งหนึ่งได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ในปัจจุบันนี้จึงอาจถือได้ว่ามีชาวม้งกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องปรับตัวทางวัฒนธรรมบางส่วนให้เข้ากับประเทศนั้น ๆ ให้ได้ในระดับหนึ่ง

ประเพณีและวัฒนธรรม

ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น Ya Va Thai et.al.(1986) กล่าวว่า มีม้งอยู่หลายตระกูลหลายพื้นที่ ข้อปลีกย่อยทางวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติย่อมมีความแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามในความหมายหลักโดยรวมของวัฒนธรรมและประเพณีที่ปฏิบัติ ถือว่าได้เป็นสากล สามารถสื่อสารผ่านกันได้หมด วัฒนธรรมประเพณีของม้งเป็นสิ่งที่จะรักษาคัดดีศรีของชาวม้งเอาไว้ ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชาวม้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครมาบังคับได้ ทุกคนมีสิทธิ์เชื่อและกระทำพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเอง

Yves Bertrais (1986) กล่าวว่า หากจะถามชาวม้งว่าประเพณีอะไรมีค่ามากที่สุดในชีวิตของชาวม้ง จะได้รับคำตอบว่า ประเพณีที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตของชาวม้งคือ ประเพณีงานศพ

Mottin (1978:Foreword) กล่าวว่า ชาวม้งเป็นชนชาติส่วนน้อยที่ต้องเผชิญหน้ากับชาติที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ ตัวอย่างเช่น ชนชาติจีนซึ่งมีจำนวนถึง 250 เท่าของชนชาติม้ง แต่ชนชาติจีนก็ไม่สามารถกลืนชนชาติม้งได้ ชาวม้งไม่ควรละอายที่เกิดมาเป็นม้ง แต่ควรจะอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีอันเป็นมรดกจากบรรพบุรุษเอาไว้ต่อไป

Lue Vang and Lewis (1990) กล่าวว่า ชาวม้งทุกเพศทุกวัยต้องเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชาวม้งไว้ ถึงแม้ว่าชาวม้งจะปรับตัวยอมรับวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในสังคมก็ตาม ชาวม้งควรจะอนุรักษ์วัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นม้งเอาไว้ ไม่ควรจะเร่งรีบรับเอาวัฒนธรรมของผู้อื่นมาทดแทนของตัวเองเสียทั้งหมด

กฎข้อห้ามและความเชื่อทางศาสนาในแต่ละสังคมมิได้เป็นสิ่งมงายไร้สาระเสียเลยทีเดียว หากแต่เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลทางเศรษฐกิจและมีบทบาทหน้าที่กลไกสำคัญช่วยให้

มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอดได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างเช่น ลัทธิบูชาของชาวฮินดูในอินเดีย วัวเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าสูงในอินเดีย วัวกินใบหญ้าไปไม่ซึ่งไม่มีประโยชน์ต่อมนุษย์เป็นอาหาร แต่วัวกลับให้นมซึ่งเป็นอาหารหลักของชาวอินเดีย วัวเป็นแรงงานสำคัญในการไถไร่ ไถนา มูลวัวเป็นปุ๋ยธรรมชาติ เนื้อวัวเป็นอาหารหลักของพวกเขาจันทาลและเป็นอุตสาหกรรมเครื่องหนังสำคัญของอินเดีย ด้วยเหตุนี้วัวจึงเป็นทรัพยากรสำคัญและจำเป็นแก่ชีวิต ลัทธิบูชาวัวในศาสนาฮินดูเป็นเหมือนกับเครื่องมือทางวัฒนธรรม ที่ช่วยให้มนุษย์รักษาความสมดุลระหว่างทรัพยากรกับประชากร และช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอดของตน ยศ สันตสมบัติ (2537)

เครื่องประดับกายของชาวเขาบางเผ่าแสดงถึงสถานภาพทางสังคม เช่น หมอผี ถือเป็นตัวชี้วัดฐานะทางสังคมเช่นเครื่องเงินต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นในช่วงเวลานานหรือในระยะเวลาอันรวดเร็วก็ได้ กลไกที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็คือ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ หรือนวัตกรรม การแพร่กระจาย การสูญหายของวัฒนธรรม และการผสมผสานทางวัฒนธรรม นิยพรรณ วรณศิริ (2540)

1. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจจะเป็นวิธีการ เครื่องมือหรือหลักการใหม่ๆ แล้วสิ่งประดิษฐ์ก็จะพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ จนเป็นที่ยอมรับ การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ นั้นจะทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป และจะนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ๆ อื่นๆ อีก

2. การแพร่กระจาย (Diffusion) การหยิบยืมทางวัฒนธรรมและการแพร่กระจายนั้นเกิดจากการที่คนต่างวัฒนธรรมและผู้คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ได้มีโอกาสมาพบปะและติดต่อกันในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วเกิดการแลกเปลี่ยนหยิบยืมส่วนของกันและกันขึ้น คนจะเป็นผู้นำของวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งเสมอ

3. การยกเลิกวัฒนธรรม (Cultural loss) การเปลี่ยนแปลงก็คือการรับและละทิ้งของใหม่ๆ ซึ่งจะมาผนวกเข้ากับสิ่งเก่าๆ และการยอมรับในสิ่งใหม่ๆ ก็จะไปสู่การละทิ้งในสิ่งเก่าที่เคยมีมาแต่เดิม

4. การรับวัฒนธรรมใหม่ (Acculturation) การยอมรับวัฒนธรรมใหม่เป็นผลมาจากการที่กลุ่มคนมีการติดต่อกันในช่วงเวลาพอสมควรและสม่ำเสมอ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน

Bliatout (1986) กล่าวว่าชาวมังมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ (Soul) และสุขภาพจิต (Mental Health) ในร่างกายของบุคคลหนึ่ง ๆ จะมีวิญญาณอยู่ 3 ดวงคือ อยู่บนส่วนหัวหนึ่งดวง ในส่วนของร่างกายหนึ่งดวง และส่วนของขาหนึ่งดวง หลังจากตายไปแล้ววิญญาณดวงหนึ่งจะกลับมาอยู่ดูแลลูกหลาน ดวงหนึ่งอยู่ที่หลุมศพ อีกดวงหนึ่งจะล่องลอยไปยังสวรรค์ และจะมาบังเกิดใหม่

วิญญาณทุกดวงจะต้องอยู่ด้วยกันในร่างกายของมนุษย์ เมื่อใดที่ดวงวิญญาณดวงใดหรือสองดวงแยกออกไปนาน ๆ จะทำให้ร่างกายเกิดอาการเจ็บป่วย

นอกจากนี้มังยังมีวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor Spirits) วิญญาณผีป่าผีดอย (Nature Spirits) วิญญาณชั่วร้าย (Evil Spirits) และวิญญาณหรือผีบ้าน (House Spirits) หากทำผิดหรือละเมิดต่อวิญญาณเหล่านั้นจะได้รับความเจ็บป่วยด้วยเช่นกัน ดังนั้นจะต้องทำการรักษาด้วยการเซ่นไหว้ (Sacrifice)

Xoua Thao (1986) กล่าวว่า ชาวมังมีความเชื่อว่าคนเจ็บป่วยมีมาจากหลายสาเหตุได้แก่ วิญญาณหายออกจากร่าง (Loss of Soul) สาเหตุจากธรรมชาติ (Nature causes) สาเหตุจากอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural or spirits cause) เวทย์มนต์ (Magical cause) และจากสาเหตุทางร่างกาย (Organic cause)

วิธีบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวมังใช้ยาสมุนไพร การเข้าทรง (Shamanism) ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้แล้วแต่การวินิจฉัยอาการป่วย ซึ่งวิธีการรักษาอาการป่วยต่าง ๆ จะเป็นไปด้วยความสลับซับซ้อน การรักษาด้วยยาสมุนไพรจะเป็นการรักษาอาการผิดปกติทางร่างกาย โดยเชื่อว่าในตัวยาสมุนไพรนั้นมีวิญญาณ (Medical spirits) ควบคุมอยู่ ส่วนการบำบัดรักษาด้วยการเข้าทรงนั้นเป็นการเรียกวิญญาณที่ออกจากร่างแล้วให้กลับสู่ร่างกายผู้ป่วยอีกครั้งหนึ่ง

อะระโท โອชิม่า (2536) ได้ศึกษาชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติของคนมอญในเมืองไทยที่บ้านมน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี คนมอญมีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ซ้อนอยู่ 2 ระดับ คือ ในระดับที่เป็นคนไทย และในระดับที่เป็นคนมอญควบคู่กันไป ซึ่งการที่คนมอญในชุมชนมีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งที่เป็นคนไทยนั้น ไม่ใช่ว่ามีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทย แต่มีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือประเทศไทย ซึ่งหลายชาติพันธุ์ซ้อนซ้อนในระดับที่เป็นคนไทย คนมอญในชุมชนบ้านมน แบ่งใช้สัญลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และกาลเทศะ การศึกษาพบว่าสิ่งสำคัญที่จะนิยามความเป็นคนมอญ คือ เชื้อสายของ

คนมอญ โดยเฉพาะสายเลือดทางผู้ชายและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนับถือ เช่น พิธีเลี้ยงผีและพิธีการรำผีนั้นเป็นกลไกสำคัญที่จะดำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ โดยการสืบต่อทางสายเลือดและสืบต่อประวัติของชาติพันธุ์มอญ อีกนัยหนึ่งพิธีกรรมทางด้านพุทธศาสนาบางพิธีกรรม เช่น การทำบุญกันทั้ง 9 วัด ในวันเข้าพรรษาและวันออกพรรษา ซึ่งมีประโยชน์ต่อการดำรงวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติพันธุ์มอญ ในขณะที่เดียวกันตำราต่าง ๆ ของคนมอญก็มีหน้าที่สำคัญต่อการดำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบต่อประวัติและพิธีกรรมของคนมอญและการแสดงให้เห็นกฎและแบบอย่างการดำเนินชีวิตของคนมอญ

วาสนา อรุณกิจ (2528) ศึกษาพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งที่หมู่บ้านบ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พิธีกรรมในสังคมลาวโซ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ พิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนาและพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผี และการบูชาบรรพบุรุษโดยลาวโซ่งให้ความสำคัญกับพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมมาก พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมนั้นมีบางอย่างที่คล้ายกับวัฒนธรรมจีน เนื่องจากถิ่นเดิมของลาวโซ่งหรือไทดำนั้นอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนาม และอยู่ใกล้ตอนใต้ของจีนและได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมจีนในสมัยก่อน วิถีชีวิตของลาวโซ่งที่เห็นได้จากพิธีกรรมจะคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตของคนไทยลาวทางภาคอีสานของไทย ลาวโซ่งปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมอย่างเคร่งครัดจนกลายเป็นประเพณีการปฏิบัติพิธีกรรมถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง ในอันที่จะอยู่ในสังคมและยังแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษ ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะและในหมู่บ้าน สถานภาพและศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล ตลอดจนเป็นการดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน การปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่งเป็นการยืนยันโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่ พิธีกรรมมีหน้าที่ในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคม และเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน ตลอดจนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถานภาพระหว่างบุคคลในสังคมที่ประกอบกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ

ในด้านโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งนั้น หลักเกณฑ์ในการจัดระเบียบทางสังคมในระดับครอบครัวใช้ระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์โดยมีแนวความคิดเรื่องผีเดียวกันเป็นสัญลักษณ์ร่วมกัน การจัดลำดับเครือญาติมีแนวโน้มเป็นแบบฝ่ายเดียว โดยถือฝ่ายพ่อเป็นสำคัญและบิดาจะเป็นใหญ่ในครอบครัว ส่วนการจัดระเบียบทางสังคม ในระดับชุมชนหมู่บ้านก็ขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติเช่นกัน โดยประกอบด้วยเครือญาติสายโลหิต และเครือญาติทางการแต่งงาน สังคมหมู่บ้านลาวโซ่งจึงประกอบด้วยครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวที่เกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันไม่

ทางใดก็ทางหนึ่ง ชุมชนลาวโซ่งมีการจัดลำดับชั้นทางสังคมตามลักษณะพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทดำ โดยใช้วงศ์ตระกูลเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชนชั้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ชนชั้นคือ ชนชั้นผู้ท้าวและชนชั้นผู้น้อย ชุมชนลาวโซ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเปิดเนื่องจากหนุ่มสาวลาวโซ่งจากสองชนชั้นนี้สามารถแต่งงานกับบุคคลนอกกลุ่ม ยังผลให้สถานภาพของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ โดยยึดถือชนชั้นทางฝ่ายสามีเป็นหลัก นอกจากนี้ชุมชนลาวโซ่งยังได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีและสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในชุมชน ทำให้บุคคลอยู่ในระเบียบวินัย มีศีลธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในชุมชนหมู่บ้าน พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน พิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชนทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชนหมู่บ้าน

การติดต่อทางวัฒนธรรม

สุจิตรา ประยูรพิทักษ์ (2520) ศึกษาการปรับตัวในทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเย้า บ้านผาเดื่อ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย สรุปได้ดังนี้

1. การปรับตัวในทางเศรษฐกิจ ได้มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงมากและมากกว่าทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตและความคงอยู่ของชาวเย้า
2. การปรับตัวในทางการเมือง ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครองเพียงเล็กน้อย เนื่องจากรัฐบาลเป็นผู้กำหนดให้มีขึ้น จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงรูปแบบภายนอก ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์และการจัดการปกครองแบบดั้งเดิมบ้างในบางด้านเท่านั้น
3. การปรับตัวในทางสังคมและวัฒนธรรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย เนื่องจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเย้า ส่วนใหญ่ยังคงทำหน้าที่สนองความต้องการที่สำคัญบางอย่างให้แก่ชาวเย้าได้อย่างดี
4. การปรับตัวในด้านอนามัย ได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยส่งเสริมหลายด้าน เช่น หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลและเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือด้านนี้
5. การปรับตัวในด้านการศึกษา ได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก เนื่องจากมีปัจจัยส่งเสริมที่มาจากการศึกษาจากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย

6. การปรับตัวในด้านศาสนาและความเชื่อ มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงไปเลย ทั้งนี้เพราะศาสนาและความเชื่อของชาวเขายังคงทำหน้าที่สนองความต้องการส่วนใหญ่ของชาวเขาได้เป็นอย่างดี

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ (2530) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมือง และวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเยอ บ้านไทดำ และบ้านไทยลาว

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ไม่ว่าจะเป็นชาวชนบททั่วไป หรือชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในระดับหมู่บ้านด้วยกันแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจพบว่าวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป มีประเภทของเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นเช่น การทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ พืชไร่ที่ปลูกก็เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามการขึ้นลงของราคาการเปลี่ยนแปลงอาชีพที่เกิดขึ้นก็มีหลายลักษณะ แต่เดิมที่มีอาชีพหลักคือ การทำนาเพียงอย่างเดียว ก็ต้องขวนขวายหางานทำเพิ่มขึ้น มีทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมหลายอาชีพ เพื่อที่จะทำรายได้ให้แก่ครอบครัวมากขึ้นกว่าเดิมจะเห็นได้จากบุคคลหนึ่งมีหลายอาชีพ เช่น ทำนา ทำไร่ปอ รับจ้างเลี้ยงไหม งานก่อสร้าง ฯลฯ อาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งที่เกิดขึ้นใน 3 หมู่บ้าน คือ พ่อค้าคนกลางรับซื้อผลผลิตในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากคนที่มีความรู้ดี ที่มีทุนพอ ทั้งนี้เนื่องจากพบว่าคนที่เป็นพ่อค้าคนกลางประสบความสำเร็จในการทำกิจการ มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น และสามารถส่งลูกเรียนสูง ๆ ได้ ทำให้ชาวบ้านหลายคนคิดประกอบกิจการเช่นเดียวกันนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในรอบ 1 ปี ชาวบ้านจึงมีกิจกรรมในเชิงเศรษฐกิจต่าง ๆ มากมาย

โชน สนสกุล (2535) ได้ศึกษาการอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญที่ชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี พบว่า ชาวมอญบางขันหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทย ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดีเพราะว่ามอญและไทยมีความสัมพันธ์แบบยอมรับกันโดยไม่มีอคติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงทำให้มีการผสมกลมกลืน จากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าวได้แก่ นโยบายของรัฐการศึกษา อาชีพ และการตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษายังพบอีกว่า ชาวมอญบางขันหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการไว้ จนถึงปัจจุบันเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็น

เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่งได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรมความเชื่อและขนบธรรมเนียม ประเพณีซึ่งเอกลักษณ์เหล่านี้มีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ ของประเทศด้วย

กนกพรรณ แสงเรือง (2532) ได้ศึกษาความสำนึกในเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของ ลาวพวนพบว่า ความสำนึกในเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของลาวพวนยังเหลืออยู่และในระยะเวลาที่ ผ่านมาได้ปรากฏว่าตัวอย่างเด่นชัดขึ้น ความเข้มข้นหรือความมากน้อยของความสำนึกนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปรกับระดับการศึกษาและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม สำหรับการรักษาไว้ใน เอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของลาวพวนจะมีผลต่อสังคมโดยการเกิดการรวมตัวของลาวพวนใน ท้องถิ่นและต่างถิ่นอันก่อให้เกิดการช่วยเหลือในระหว่างลาวพวนด้วยกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อสังคมส่วนรวม โดยก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างลาวพวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย

นียบพรรณ วรณศิริ (2526) ศึกษาวัฒนธรรมสัมพันธ์ในประเทศไทยกรณีศึกษา ของความสัมพันธ์ระหว่างมอญ-ไทย ผลของการศึกษาปรากฏว่า คนไทยและคนมอญมีแนวโน้ม ที่จะยอมรับสถานภาพของกันและกัน ไม่มีอคติต่อกันและไม่แข่งขันกันและคนไทยและมอญที่อยู่ ไกลกัน ไม่ว่าจะเป็ในแง่ของประสบการณ์หรือทัศนคติต่อกันก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน นี้สามารถที่ยืนยันได้โดยเปิดโอกาสให้คนไทย และคนมอญได้เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของคนที่มี ต่อกลุ่มอื่น ๆ ด้วยถึงกลุ่มคนจีน มุสลิม และลาว เป็นต้น ผลก็ยังปรากฏว่าคนไทยและคนมอญก็ ยังเลือกกันและกันก่อนกลุ่มอื่น ๆ เสมอในแง่ของการยอมรับสถานภาพ การไม่มีอคติ และการ ไม่แข่งขันกัน ความสัมพันธ์ในแง่ดังกล่าวจะมีอัตราความเข้มข้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ ความอยู่ใกล้และไกลกันของแหล่งที่อยู่อาศัย เมื่อศึกษากับแง่มุมของการเปรียบเทียบ ความแตกต่าง ระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงเดียวกันนี้ ระหว่างกลุ่มของคนไทยที่มีต่อคนไทย ด้วยกันเองกับกลุ่มของคนไทยที่มีต่อคนมอญ และกลุ่มของคนมอญที่มีต่อคนมอญด้วยกันเอง และกลุ่มของมอญที่มีต่อคนไทยแล้วปรากฏว่าความสัมพันธ์ต่อตนเอง และต่อผู้ที่เป็นสมาชิก ของกลุ่มอื่นนั้นไม่มีความแตกต่างกันกล่าวคือคนไทยและคนมอญมีการยอมรับตนเองหรือไม่เป็น ปฏิบัติกับตนเองเหมือน ๆ กับมีความยอมรับและไม่เป็นปฏิบัติกับสมาชิกของกลุ่มตรงข้าม

สรุชชา เวชพฤติ (2539) ศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทาง วัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคะนอง อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สรุปได้ดังนี้

ปัจจัยภายในช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้แก่ ผู้นำทางศาสนาและผู้นำ ทางการศึกษา ส่วนปัจจัยภายนอกทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้แก่ ความทันสมัย การเป็นเมืองการเป็นอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสื่อสารมวลชน และจากการสังเกตพบว่าเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมอญนั้นจะลดลงไปเนื่องจากกระแสของ โลกภิวัตน์

ดวงกมล วรธนัทย์ (2539) ศึกษาบทบาทผู้นำและการผสมผสานทาง วัฒนธรรม : ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรีพบว่า ผู้นำทางการเมืองช่วยรักษา เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผู้นำทางศาสนาช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และผู้นำทางการ ศึกษาช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมด้านอื่น ๆ

งามพิศ สัตย์สงวน (2539) กล่าวถึงประสบการณ์ในการทำวิจัยศึกษาชุมชน เพลนวิลลีในประเทศอเมริกาเป็นเวลานาน แต่ประสบปัญหาเนื่องจากชุมชนกำลังเปลี่ยนแปลง จากหน้ามือเป็นหลังมือ ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการสังเกตพฤติกรรมทางการเมืองของ ชาวบ้านก็คือการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา สิ่งที่ได้จากการทำวิจัยภาคสนามทาง มานุษยวิทยาที่ได้เข้าไปอยู่อาศัยกับชาวบ้านเป็นเวลาปีครึ่งกว่า ๆ นั้นมีมากมายหลายอย่างนอก จากจะเข้าใจชีวิตพฤติกรรมของความคิดของชาวบ้านอย่างลึกซึ้งแล้วยังได้เรียนรู้ถึงธรรมชาติที่ แท้จริงของมนุษยชาติว่าทุกสังคมมีคจามรักความปรารถนาดี และความไว้วางใจที่จะให้กับคน ต่างชาติต่างภาษา ความรักดังกล่าวเป็นความรักที่บริสุทธิ์ไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทน มักต้องแสดง บทบาททางเครือญาติหรือความเป็นมิตรต่อกัน ผู้วิจัยแปลกใจมากที่ชาวบ้านยอมรับผู้เข้ามาเป็น ญาติเป็นลูกเป็นหลานเป็นมิตรที่ดี ขณะเดียวกันชาวบ้านมองคนเมืองว่าเป็นศัตรูและเรียกคน เมืองว่าคนต่างชาติทั้ง ๆ ที่เป็นพวกผิวขาวชาวอเมริกันด้วยกัน การที่ผู้วิจัยได้เข้าไปใช้ชีวิตในชุม ชนเพลนวิลลีเป็นเวลาปีครึ่งกว่า ๆ นั้นมีมากมายหลายอย่าง นอกจากจะเข้าใจชีวิตกิจกรรมของ

ชาวบ้านอย่างลึกซึ้งแล้ว ยังได้เรียนรู้ถึงธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษยชาติว่าทุกสังคมมีความรัก ความปรารถนาดีและความไว้วางใจที่จะให้กับคนต่างชาติต่างภาษา ความรักดังกล่าวเป็น ความรักที่บริสุทธิ์ไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทน มักต้องแสดงบทบาททางเครือญาติหรือความเป็น มิตรต่อกัน ทำให้เกิดความแปลกใจที่ชาวบ้านยอมรับผู้อื่นเข้ามาเป็นญาติ เป็นลูกเป็นหลาน เป็นมิตรที่ดี ขณะเดียวกันชาวบ้านมองคนเมืองว่าเป็นศัตรูและเรียกคนเมืองว่า คนต่างชาติ ทั้ง ๆ เป็นพวกผิวขาวชาวอเมริกันด้วยกัน การที่ได้เข้าไปใช้ชีวิตในชุมชนเพลนวิลล์เป็นเวลาปี ครึ่งกว่า ๆ จะได้พบได้เห็นสิ่งแปลก ๆ ทำให้เกิด Culture Shock หลายครั้งหลายหน แต่ใน ที่สุดก็เข้าใจวัฒนธรรมต่างชาติที่ศึกษาได้ดี และเข้าใจพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ศึกษาได้ดีที่สุด รู้ลึกถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติของชาวเพลนวิลล์ได้ดี

พงษ์ศักดิ์ อิงสิทธิ์ (2525) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับสิ่งปฏิบัติใหม่ ๆ ในการดำเนินการเกษตรที่สูงของชาวเผ่าม้ง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ คือ

- บุคคล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับสูงสุด รองลงมาคือ เพื่อนบ้าน
- ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการยอมรับคือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การสื่อสาร เช่น การได้รับข่าวสารจากวิทยุ หนังสือพิมพ์ และการพบปะกับบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ ความถี่หรือจำนวนครั้งในการติดต่อ

อำนาจศาสตร์ หัสติน (2528) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อ การยอมรับนวัตกรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง พบว่าระดับการศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ การรับรู้ข่าวสารจากชุมชน การมีโอกาสดูต่อเจ้าหน้าที่บ่อยครั้ง การติดต่อกับชุมชนเมือง การอพยพลงมาอยู่ในหมู่บ้านพื้นราบของชาวเขาซึ่งทำให้มีการพบปะติดต่อกับชุมชนเมือง มีผล ต่อการยอมรับสิ่งใหม่และหัวหน้าครอบครัวที่มีการติดต่อกับชุมชนเมืองน้อยครั้งนั้น บางครั้ง ก็เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวเขาและชาวไทยพื้นราบ จึงควรส่งเสริม ให้สามารถจัดกิจกรรมร่วม เช่น งานประเพณีต่าง ๆ การพัฒนาชุมชนในระดับต่าง ๆ ให้มากขึ้น

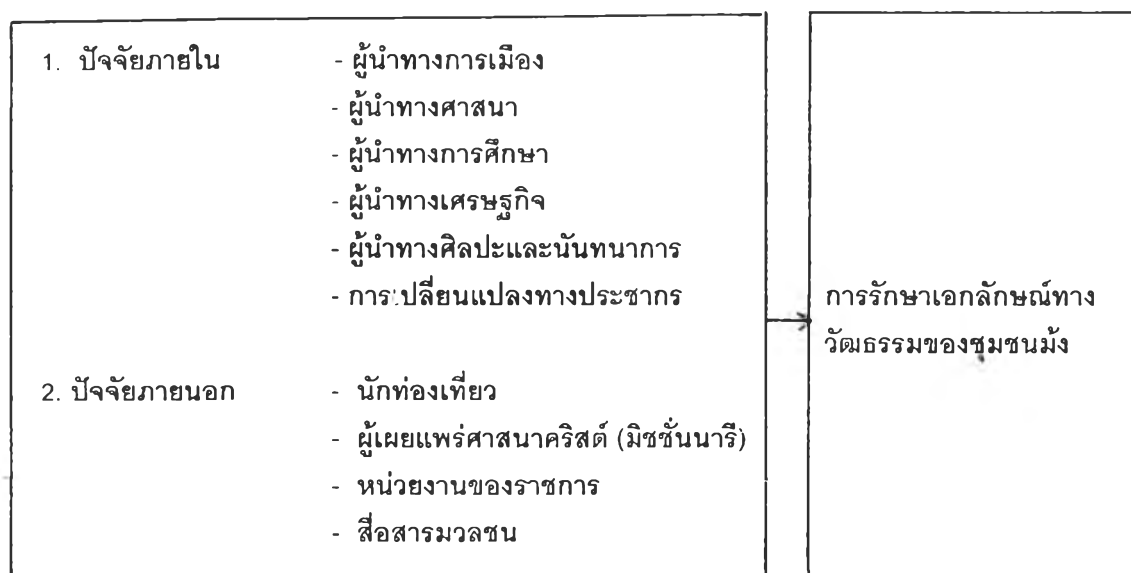
สุทธิ จันทพงษ์ (2531) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยภูเขาเผ่าเย้าซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยกับชาวไทยพบว่าชาวไทยภูเขาเผ่าเย้ามีการปรับค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมเข้าหาชาวไทยมากกว่าชาวไทยปรับตัวเข้าหาชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า

แต่อย่างไรก็ตามทั้งชาวไทยภูเขาเผ่าเย้าและชาวไทยส่วนใหญ่ยังมีอัตตนิยมวัฒนธรรมและความ
ขัดแย้งค่อนข้างมาก ในขณะที่มีการยอมรับสถานภาพซึ่งกันและกันค่อนข้างน้อย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สรุปแล้ว

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- 1) ผู้นำทางการเมือง
- 2) ผู้นำทางศาสนา
- 3) ผู้นำทางการศึกษา
- 4) ผู้นำทางเศรษฐกิจ
- 5) ผู้นำทางศิลปะและนันทนาการ
- 6) การเปลี่ยนแปลงทางประชากร
- 7) นักท่องเที่ยว
- 8) ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์
- 9) หน่วยงานของราชการ
- 10) สื่อสารมวลชน

ตัวแปรตาม ได้แก่

การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนม้ง

สมมติฐานในการวิจัย

จากการศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีมีในภาพวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม ชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความทันสมัย ผู้นำ และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถตั้งสมมติฐานหลักได้ 2 ข้อ คือ ข้อ 1 ปัจจัยภายในช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เนื่องจากวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้ง จะมีบุคคลสำคัญที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวม้งในทุกแง่มุมอย่างมากมาย เช่น หัวหน้าหมู่บ้านคอยปกครองดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน และหมอผีมีอิทธิพลครอบงำความรู้สึกนึกคิดของม้งในความเชื่อถือ รวมทั้งการนำเทคนิคใหม่ๆ เข้าไปพัฒนาหมู่บ้านม้ง จึงมีข้อสมมติฐานย่อย 6 ข้อ คือ ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางการศึกษา ผู้นำทางเศรษฐกิจ ผู้นำทางศิลปะและนันทนาการ การเปลี่ยนแปลงทางประชากร ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

1.1) ผู้นำทางการเมืองช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ผู้นำทางการเมือง หมายถึงผู้ที่ได้รับเลือกในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง แต่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านห้วยน้ำไซ ผู้นำการเมืองจะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อถือ เป็นผู้ใกล้ชิดและรู้ปัญหาภายในหมู่บ้าน เข้าใจวิถีการดำรงชีวิตเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีอิทธิพลกับชาวบ้าน ดังนั้นผู้นำทางการเมืองจึงเป็นบุคคลตัวอย่างที่จะมีความสำนึกทางชาติพันธุ์สูง และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกบ้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย การพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญขึ้นและในการช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านห้วยน้ำไซ ดังนั้นจึงขอกกล่าวถึงผลงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

ดวงกมล วรรณนัย (2539) ได้ศึกษาบทบาทผู้นำและการผสมผสานทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรี และพบว่าผู้นำทางการเมืองช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรี

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2540) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หรือจำนวนผู้นำประเภทต่างๆ ยังมีบทบาทมากเท่าใดก็จะยิ่งทำให้การพัฒนามีระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำจะเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพไปด้วยหรือไม่เช่นนั้นผู้นำจะสามารถรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากๆ ได้ นอกจากนั้นด้วยบารมีของผู้นำทำให้คนที่มาร่วมตัวกันทำงานทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อผู้นำ จึงทำให้เกิดผลดีแก่การพัฒนา

1.2) ผู้นำทางศาสนาช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ผู้นำทางศาสนา หมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีความรู้ทางศาสนาของชาวม้ง ได้แก่ หมอผี ชาวเขาเผ่าม้งมีความเชื่อทางศาสนาที่ถ่ายทอดกันมาตามประเพณีและคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ คือการนับถือผีวิญญาณ และการบูชาบรรพบุรุษ ซึ่งผู้นำทางศาสนาจะเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวิญญาณ และสามารถปฏิบัติและประกอบพิธีกรรมได้ถูกต้องตามประเพณี เป็นที่เชื่อถือของชาวบ้าน ชาวบ้านจะให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมอยู่เสมอ ผู้นำทางศาสนาบ้านห้วยไซจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่จะช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านห้วยไซไว้ ดังนั้นจึงขอกล่าวถึงผลงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องศาสนากับวัฒนธรรม ดังนี้

สรุชชา เวชพฤติ (2539) ได้ศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และพบว่าผู้นำทางศาสนา ซึ่งได้ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญในจังหวัดสมุทรปราการ

ดวงกมล วรธโนทัย (2539) ได้ศึกษาบทบาทผู้นำและการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรี และพบว่า ผู้นำทางศาสนาช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรี

1.3) ผู้นำทางการศึกษาช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ผู้นำทางการศึกษา หมายถึงบุคคลในหมู่บ้านห้วยน้ำไซที่มีการศึกษาหรือได้รับการยอมรับว่ามีความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น ครูโรงเรียนบ้านห้วยน้ำไซ และผู้ด้อยการศึกษาจากโรงเรียนของรัฐ ผู้นำทางการศึกษาจะเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง รอบรู้ข่าวสาร รู้จักว่าเอกลักษณ์ของชนเผ่าเป็นเรื่องสำคัญที่ควรส่งเสริม สนับสนุน และควรแก่การธำรงรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป และทำตัวเป็นบุคคลตัวอย่าง ในการส่งเสริมสนับสนุน ให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อที่จะรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านห้วยน้ำไซไว้ ดังนั้นจึงขอกล่าวถึงผลงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการศึกษากับวัฒนธรรม ดังนี้

สรุชชา เวชพฤติ (2539) ได้ศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และพบว่า ผู้นำทางการศึกษา ได้ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญในจังหวัดสมุทรปราการ

ดวงกมล วรธโนทัย (2539) ได้ศึกษาบทบาทผู้นำและการผสมผสานทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรี และพบว่า ผู้นำทางการศึกษาช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรี

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) กล่าวว่าการศึกษาที่รัฐบาลได้กระจายอำนาจความเจริญต่างๆ เข้าไปสู่ชุมชนหมู่บ้าน โดยการใช้ระบบการศึกษา เพื่อให้ชาวบ้านได้รับการศึกษากันทั่วถึง พ่อค้าได้มีการค้าขายเข้าไปซื้อผลผลิตการเกษตรในชุมชน หมู่บ้านชาวชนบทได้เข้ามาในเมืองเพื่อมาค้าขาย ซื้อสินค้าหรือขายผลผลิตการเกษตรหรือการท่องเที่ยว ทำให้อิทธิพลความเป็นอยู่แบบเมืองได้เข้าไปสู่ชนบทมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

นิยพรรณ วรณศิริ (2540) กล่าวว่าผู้มีการศึกษาสูงมักจะเป็นคนมีจิตใจเปิดกว้าง ยอมรับผู้อื่นได้ง่ายกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย อีกประการหนึ่ง การศึกษาส่งเสริมให้คนได้มีประสบการณ์กับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมาก และตัวของการศึกษาเองก็เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วยอย่างหนึ่ง การศึกษาจึงสอนให้คนมีเหตุผลเข้าใจและยอมรับสิ่งแปลกใหม่ด้วย

ปราโมทย์ นิลกำแหง (2536) กล่าวว่า จากผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย ส่วนใหญ่พบว่าระดับการศึกษาของบุคคล มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตจากแบบดั้งเดิม มาเป็นทันสมัยมากขึ้น รวมทั้งการยอมรับและปฏิบัติใช้ในวัฒนธรรมประเพณีของชนกลุ่มใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

1.4) ผู้นำทางเศรษฐกิจช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ผู้นำทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีฐานะมีรายได้มากกว่าชาวบ้านโดยทั่วไปในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ผู้นำทางเศรษฐกิจจึงเป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เพื่อแม่ในด้านกำลังทรัพย์และเป็นผู้ริเริ่มจัดงานประเพณีต่างๆ โดยเป็นผู้จัดหาเครื่องเสวย อุปกรณ์อำนวยความสะดวก เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ประเพณีของชาวเขาเผ่าม้งบ้านห้วยน้ำไซ ให้อยู่สืบต่อไป เนื่องจากผู้นำเศรษฐกิจเป็นผู้มีฐานะและมีรายได้ดี ดังนั้นจึงขอกกล่าวถึงฐานะทางเศรษฐกิจกับวัฒนธรรมในผลงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

ชบวน พลตรี (2530) กล่าวว่า ฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมีแนวโน้มที่จะยอมรับและปฏิบัติตามวัฒนธรรมต่างถิ่นมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

ดุชฎี กาพอ่อนศรี (2530) ได้ศึกษาชาวเยอในหมู่บ้านขมั้น จังหวัด ศรีสะเกษ และพบว่า ชาวเยอส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี จะเห็นได้จากการสร้างบ้านเรือนหลังใหญ่ ปรับปรุงเป็นแบบทันสมัยเหมือนสังคมเมือง และมีการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น วิทยุเทป พัดลม หม้อหุงข้าวไฟฟ้า ตู้เย็น และโทรทัศน์ เป็นต้น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2532) กล่าวว่าการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและตลาด การพัฒนาระบบการปกครอง ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพอย่างอื่นแทนการทำนา เช่น เป็นพ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ ช่างฝีมือ และนักการเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม คือ นิยมให้บุตรหลานมีการศึกษาสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ฐานะทางสังคมสูงขึ้นด้วย

1.5) ผู้นำทางศิลปะและนันทนาการช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ผู้นำทางศิลปะและนันทนาการ หมายถึง ผู้ที่มีผลงานด้านศิลปะของชาวม้ง หรือผู้ที่มีความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะและนันทนาการ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมม้ง ซึ่งผู้นำทางศิลปะและนันทนาการจะเป็นบุคคลหนึ่ง ที่เห็นถึงความสำคัญของ ประเพณีวัฒนธรรมของชาวม้งบ้านห้วยน้ำไซ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและควรอนุรักษ์ไว้ รักษาไว้ให้ลูกหลานต่อไป และเป็นบุคคลที่ชาวบ้านไว้วางใจมอบหมายให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่อง ประเพณีและวัฒนธรรม ศิลปะและนันทนาการของหมู่บ้านห้วยน้ำไซ จึงขอกกล่าวถึงการอนุรักษ์ วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวม้ง ดังนี้

Ya Va Thai et.al (1986) กล่าวว่าม้งอยู่หลายตระกูลหลายพื้นที่ ซ้ำอุปถัมภ์ย่อย ทางวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติย่อมมีความแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามในความหมายหลัก โดยรวมของวัฒนธรรมและประเพณีที่ปฏิบัติถือว่าได้เป็นสากล สามารถสื่อสารกันทั้งหมด วัฒนธรรมประเพณีของม้งเป็นสิ่งที่รักษาศักดิ์ศรีของชาวม้งเอาไว้ ในระบบความเชื่อและ พิธีกรรมของชาวม้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครมาบังคับได้ ทุกคนมีสิทธิเชื่อและกระทำพิธีกรรมตาม ความเชื่อของตนเอง

Mottin (1978) กล่าวว่า ชาวม้งเป็นชนชาติส่วนน้อยที่ต้องเผชิญหน้ากับชาติ ที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ ตัวอย่างเช่น ชนชาติจีน ซึ่งมีจำนวนถึง 250 เท่าของชนชาติม้ง แต่ชนชาติ จีนก็ไม่สามารถกลืนชนชาติม้งได้ ชาวม้งไม่ควรละอายที่เกิดมาเป็นม้ง แต่ควรที่จะอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมอันดีอันเป็นมรดกจากบรรพบุรุษเอาไว้ต่อไป

Lue Vang and Lewis (1990) กล่าวว่า ชาวเมืองทุกเพศทุกวัยต้องเรียนรู้ ประเพณีวัฒนธรรมของชาวเมืองไว้ ถึงแม้ว่าชาวเมืองจะปรับตัวยอมรับวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็น อยู่ในสังคมก็ตาม ชาวเมืองควรจะอนุรักษ์วัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นเมืองเอาไว้ ไม่ควรจะเร่งรีบ รับเอาวัฒนธรรมของผู้อื่นมาทดแทนของตัวเองเสียทั้งหมด

1.6) การเปลี่ยนแปลงทางประชากรช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางประชากร หมายถึง การเพิ่ม หรือ การลดจำนวนประชากร ของหมู่บ้านห้วยน้ำไซ มีผลต่อการช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ดัง เอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2521) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางประชากร มีผลต่อ สังคมมากโดยเฉพาะในสังคมที่กำลังพัฒนา ถ้ามีอัตราการเกิดเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวในสังคมที่ กำลังพัฒนาจะรับภาระการเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพดีได้ยาก และตกเป็นภาระของรัฐที่จะต้อง ช่วยเหลือพัฒนาประชากรก่อน แทนที่จะได้พัฒนาด้านอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงประชากรนับว่ามี ผลต่อสังคมอย่างมาก ถ้าประชากรขาดคุณภาพ ขาดการศึกษา มีการว่างงานจะมีผลกระทบ กระเทือนด้านอื่นๆ ในสังคมอย่างมาก ซึ่งผิดกับประชากรในประเทศที่พัฒนาแล้วที่ประชากรมี คุณภาพ และอัตราการเกิดของประชากรไม่สูงนัก เป็นผลทำให้การเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ความ เจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

สนธยา พลศรี (2533) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพและขนาดของ ประชากร มีผลกระทบต่อการจัดระเบียบสังคมพอๆ กับการเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี สถาบัน และสมาคมต่างๆ การเพิ่มการลดจำนวนประชากรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง อัตราส่วนของหญิงและชายต่ออัตราส่วนของคนหนุ่ม – แก่ ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะ กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างชัดเจน

ณรงค์ เส็งประชา (2528) กล่าวว่า สังคมที่มีจำนวนประชากรต่อพื้นที่มาก อัตราการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะเกิดขึ้นได้มากและรวดเร็ว เพราะในสังคม เช่นนี้จะเกิดการขัดแย้งทางสังคมมาก จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดระเบียบและวิถีการดำเนินชีวิต ของผู้คนในสังคมชั้นใหม่ นอกจากนี้การที่มีประชากรมากทำให้ผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มากขึ้น ดังนั้นจึงเกิดสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ขึ้นเสมออีกด้วย

ส่วนสมมติฐานหลักข้อ 2 คือ ปัจจัยภายนอกช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ในปัจจุบันนี้ หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งมิได้อยู่โดดเดี่ยว ตามลำพังเหมือนเช่นอดีต ได้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไปปฏิบัติงานใกล้ชิดกับชาวเขา ดำเนินการพัฒนาด้านอาชีพอื่นๆ เพื่อทดแทนพืชเสพติดประเภทฝิ่น ให้บริการด้านการศึกษา ด้านอนามัย ส่งเสริมให้ปลูกพืชแบบถาวร เพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและต้นน้ำลำธาร และนอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลแล้วยังมีกลุ่มหรือบุคคลต่างๆ เข้ามาสัมพันธ์ในหมู่บ้านชาวเขาด้วยผลประโยชน์ที่หลากหลาย หรือแม้กระทั่งองค์กรศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชน จึงมีสมมติฐานย่อย 4 ข้อ คือ นักท่องเที่ยว ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ หน่วยงานราชการ และสื่อสารมวลชน ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

2.1) นักท่องเที่ยวช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่มาจากที่อื่นเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวม้งบ้านห้วยน้ำไซ เช่น การแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าม้ง สินค้าที่ระลึก สินค้าทางการเกษตร รวมทั้งประเพณีปีใหม่ม้ง การเดินรำของชาวม้ง ทำให้ชาวม้งดูแลและเอาใจใส่ในเรื่องเอกลักษณ์ประจำเผ่าของตนอยู่เสมอ เนื่องจากเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว และทำรายได้ให้กับชาวม้ง ดังนั้นนักท่องเที่ยว จึงเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านห้วยน้ำไซ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) กล่าวว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของสังคมเมืองเข้าไปในชนบท ในเรื่องของการยอมรับค่านิยมปัจเจกบุคคลนิยม ความเชื่อมั่นในตนเองที่ได้ประสบความสำเร็จในชีวิตการงานและสังคม และจากการยอมรับความทันสมัย ย่อมจะทำให้ค่านิยมในสังคมชนบท ที่ยกย่องบูชาบรรพบุรุษ ความมีเกียรติ ความภูมิใจในเผ่าพันธุ์ การเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า การยึดมั่นในความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ จะเปลี่ยนไปจากเดิม

ปราโมทย์ นิลกำแหง (2536) กล่าวว่าชนกลุ่มน้อยที่เข้าร่วมกิจกรรมของสังคมและติดต่อกับคนนอกชุมชนมาก จะถูกผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมมากกว่าผู้เข้าร่วมและติดต่อน้อย ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและติดต่อกับคนนอกชุมชนมาก ก็จะทำให้มีโลกทัศน์กว้างขวางขึ้น และยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าคนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และติดต่อกับคนนอกชุมชนน้อย

2.2) ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาคริสต์ในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ เป็นผู้นำบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งจำเป็นที่ผู้นำจะต้อง

เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งอย่างละเอียด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการโน้มน้าวจิตใจของชาวม้งให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ และในขณะเดียวกันก็ต้องเห็นความสำคัญกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งด้วย เพราะเนื่องจากชาวม้งเป็นผู้ที่รักพวกพ้อง เผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมของตน

อำนวยการศาสตราจารย์ หัสติน (2528) กล่าวว่า ชาวเขาเผ่าม้งที่มีความคิดถึงความ เป็นจริง ความเป็นเหตุเป็นผลก็จะยอมรับศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ไม่มุงมางายกับความเชื่อเรื่องผี ไม่คิดว่าผีมีอิทธิพลเหนือชีวิตอย่างแต่ก่อน แต่บางรายที่ยังไหว้ผีอยู่บ้างก็เพราะเขาต้องการอนุรักษประเพณีหรือต้องการจะไหว้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยความระลึกถึงเท่านั้น จึงทำให้ชาวเขา มีการปฏิบัติตนต่อจารีตประเพณีที่ต่างกันออกไป เพราะความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกัน

นางศิลป คงแก้ว (2527) กล่าวว่า การเข้าไปเผยแพร่ของศาสนาต่างๆ บุคคลผู้ เป็นนักศาสนาที่เข้าไปสัมพันธ์กับชาวเขาเพื่อเผยแพร่ศาสนา กลุ่มแรกที่เข้าไปคือ ศาสนาคริสต์ที่ ทำงานอย่างต่อเนื่องมานานประมาณ 40 – 50 ปี มาแล้ว ในรุ่นบุกเบิกนั้นผู้เผยแพร่จะเป็นมิชชันนารีฝรั่ง แต่ปัจจุบันมิชชันนารีที่เป็นชาวเขา ก็มีมากแล้ว การทำงานของมิชชันนารีเหล่านี้ จะทำงานอย่างจริงจังและทุ่มเทเพื่อที่จะรู้จักชาวเขาให้มากที่สุด เพื่อการช่วยเหลือพี่น้องชาวเขาใน หลายๆ ด้าน งานที่เด่นที่มิชชันนารีหลายคนได้ทำไว้ คือ การสร้างอักษรเขียนให้กับภาษาของ ชาวเขา ซึ่งมักจะใช้อักษรโรมัน ทำให้เกิดการสื่อสารด้วยภาษาเขียนได้ดี

2.3) หน่วยงานราชการช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

หน่วยงานราชการ หมายถึง หน่วยงานราชการที่ได้ปฏิบัติตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้แก่ ศูนย์ประชาสงเคราะห์ชาวเขา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ หน่วยงานราชการดังกล่าวได้ส่งข้าราชการและ เจ้าหน้าที่ไปทำงานใกล้ชิดกับชาวเขาดำเนินการด้านอาชีพอื่นๆ เพื่อทดแทนพืชเสพติดประเภทฝิ่น ให้บริการด้านการศึกษา ด้านอนามัย ส่งเสริมให้ปลูกพืชแบบถาวร เพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและต้นน้ำลำธาร เจ้าหน้าที่ผู้เป็นตัวแทนของหน่วยงานราชการจึงได้เรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชาวเขาบ้านห้วยน้ำไซ จึงช่วยในการรักษา และอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งด้วยเช่นกันตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 – 2544 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาในกลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม ดังนี้

1. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้มีทักษะในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยผ่านระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืนและไม่สร้างผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เร่งรัดพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยต่างวัฒนธรรมให้ได้ รับสัญชาติการรับรองสิทธิทางกฎหมาย การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา สาธารณสุข และสาธารณูปโภคอย่างพอเพียง รวมทั้งการเร่งรัดวงศให้มีการวางแผนครอบครัวและป้องกันโรคเอดส์อย่างทั่วถึง
3. สนับสนุนการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคนไทยต่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องรวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน และปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มอีกด้วย

2.4) สื่อสารมวลชนช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สื่อสารมวลชน หมายถึง การสื่อสารที่เข้ามาเผยแพร่ในหมู่บ้านห้วยน้ำไข ตาบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ เนื่องจากชาวเขาเผ่าม้งเป็นชนกลุ่มน้อยที่เคร่งครัดในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ตั้งแต่เล็กจะเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชาวม้งไว้ และถึงแม้ว่าชาวม้งจะปรับตัวยอมรับวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในสังคม แต่ชาวม้งก็ยังได้อนุรักษ์วัฒนธรรมที่แสดงความเป็นชาติพันธุ์ม้งไว้ ดังนั้น สื่อสารมวลชนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวม้งสำนึกในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนมากยิ่งขึ้น

ณรงค์ เสงี่ยมประชา (2528) กล่าวว่า ในสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางการคมนาคมสื่อสารจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การหยิบยืมทางวัฒนธรรมขึ้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ง่ายและอย่างรวดเร็ว

ณรงค์ ต่อสุวรรณ (2529) กล่าวว่า การรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ รวมทั้งการชักจูงให้ยอมรับความคิดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการติดต่อสื่อ

ความรู้ประเภทต่างๆ สื่อที่เกษตรกรได้รับข่าวสารมากที่สุดที่สุดคือ การสนทนากับคนละแวกบ้าน รองลงมาคือโทรทัศน์และวิทยุ ส่วนสื่อความรู้ที่ติดต่อกับเกษตรกรน้อยที่สุดคือการติดต่อสนทนากับเจ้าหน้าที่ราชการในอำเภอหรือจังหวัด

นิยามศัพท์

1. **ผู้นำทางการเมือง** หมายถึง ผู้ที่ได้รับเลือกในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง แต่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านบ้านห้วยน้ำไซ
2. **ผู้นำทางศาสนา** หมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีความรู้ทางศาสนาของชาวม้งได้แก่ หมอผี
3. **ผู้นำทางการศึกษา** หมายถึง บุคคลในหมู่บ้านห้วยน้ำไซที่มีการศึกษาหรือได้รับการยอมรับว่ามีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ครูโรงเรียนบ้านห้วยน้ำไซและผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนของรัฐ
4. **ผู้นำทางเศรษฐกิจ** หมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีฐานะมีรายได้มากกว่าชาวบ้านโดยทั่วไปในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ
5. **ผู้นำทางศิลปะและนันทนาการ** หมายถึง ผู้ที่มีผลงานด้านศิลปะของชาวม้งหรือผู้ที่มีความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะและนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมม้ง
6. **เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม** หมายถึง ลักษณะทางวัฒนธรรมของม้งในด้านต่าง ๆ แบ่งออกเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ
 - 6.2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ ลักษณะของบ้านเรือน การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวม้ง
 - 6.2.2 วัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ภาษา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวม้ง
7. **การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม** หมายถึง การสนับสนุน การส่งเสริม การถ่ายทอดและการปรับปรุงวัฒนธรรมม้งในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ให้คงอยู่และสืบทอดต่อไปในอนาคต
8. **นักท่องเที่ยว** หมายถึงผู้ที่มาจากที่อื่นเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
9. **ผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์** หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาคริสต์ในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

10. **หน่วยงานราชการ** หมายถึง หน่วยงานราชการที่ได้ปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้แก่ กรมการปกครอง ศูนย์ประชาสัมพันธ์ชาวเขาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมพัฒนาชุมชน ฯลฯ

11. **สื่อสารมวลชน** หมายถึง การสื่อสารที่เข้ามาเผยแพร่ในหมู่บ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ

12. **การติดต่อระหว่างวัฒนธรรม (Acculturation)** คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เนื่องจากกลุ่มบุคคลที่ต่างวัฒนธรรมกัน มีการติดต่อโดยตรงต่อเนื่องกันยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม

13. **การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation)** คือ การที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งรับเอาวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งในทุกกรณี จนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไปมีการยอมรับทางสถานภาพว่ามีฐานะในสังคมเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่ากรณีใด ๆ และเจ้าตัวเองก็มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นและประพฤติปฏิบัติเหมือนสมาชิกคนอื่น ๆ ของสังคมนั้น

14. **กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group)** คือ กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอย่างเดียวกัน ใช้ภาษาเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน

15. **วัฒนธรรม (Culture)** คือ แบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ และยังรวมผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น ทศนคติค่านิยมสิ่งของต่าง ๆ ที่คนทำขึ้นและมีความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนหนึ่ง ๆ และมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม

16. **ชาวเขาเผ่าม้ง หรือชาวม้ง** หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์เชื้อสายมงโกลอยด์ (Mongoloid) ตระกูลจีน-ทิเบต มีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณแม่น้ำเหลืองแถบมณฑลยูนนาน กวางสี กวางเจา ในประเทศจีนกว่า 5,000 ปีมาแล้ว ต่อมาถูกจีนรุกรานจึงหนีไปอยู่ประเทศเวียดนาม ลาว พม่า และได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยประมาณปี พ.ศ. 2503-2520

ชาวม้งเป็นกลุ่มประชากรในการศึกษาคั้งนี้หมายถึง ชาวม้งที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ หมู่ที่ 15 ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า "บ้านห้วยน้ำไซ"

17. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change) คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่ง ๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม 2 ประเภทนี้เป็นไปไม่เท่ากัน โดยทั่วไปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเปลี่ยนแปลงช้ากว่า นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือโดยการวางแผนก็ได้

18. ชุมชน หมายถึง หมู่บ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

19. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หมายถึง นโยบายของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ.2504-ปัจจุบัน

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาชาวม้งครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษา 2 แบบคือ

1. การศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ
 - 1.1 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชาวม้ง
 - 1.2 จัดหมวดหมู่เอกสารที่หามาได้
2. การศึกษาจากภาคสนามโดยใช้การวิจัยทางมานุษยวิทยาเป็นหลักโดยใช้เทคนิควิจัยดังต่อไปนี้
 - 2.1 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าไปอยู่อาศัยกับชาวบ้านในชุมชนม้ง ซึ่งมีประมาณ 153 ครอบครัว ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2540 ถึงเดือนธันวาคม 2541 สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านอย่างละเอียดและระมัดระวัง
 - 2.2 การสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขนาดชุมชนลักษณะภูมิประเทศ แม่น้ำ ลำคลอง ถนนและทางเดินภายในหมู่บ้าน ภูมิอากาศ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่คนมาชุมนุมพบปะกันและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น โรงเรียน สถานีนามัย ตำบล ศูนย์พัฒนาชาวเขา ร้านค้าต่าง ๆ และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้แก่ ขนาดของบ้าน วัสดุที่ใช้สร้างบ้าน เครื่องใช้ในบ้าน เครื่องประดับในบ้าน สัตว์เลี้ยง จำนวนที่ดินที่เป็นเจ้าของ การขนส่ง อาหารการกิน เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เสื้อผ้าและสิ่งอื่น ๆ
 - 2.3 การสำรวจประชากรโดยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชื่อ อายุ เพศ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การศึกษา รายได้ สถานภาพทางการสมรส ศาสนาที่นับถือ

2.4 การทำแผนที่ โดยแสดงลักษณะสำคัญของชุมชน เช่น แบบแผนการตั้งถิ่นฐาน สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ระดับเศรษฐกิจ ความหนาแน่นของประชากร โรงเรียน ร้านค้า บ้าน ถนนทางเดิน เส้นกันเขตแดนกับหมู่บ้านอื่นและแสดงเส้นทางคมนาคมในการติดต่อกับเขตอื่น ๆ

2.5 การทำไดอะแกรมเกี่ยวกับเครือญาติ โดยการถามชาวบ้าน ถึงชื่อและความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับญาติทั้งหมดของเขา

2.6 การเรียนภาษาถิ่นช่วยให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดทัศนคติ โลกทัศน์ของชาวบ้าน

2.7 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญ (Key informant interview) เพื่อพยายามเข้าใจชีวิตของคนในชุมชนและค้นหาว่าชาวบ้านทำอะไรกันบ้าง พวกเขาทำอะไรต่าง ๆ อย่างไรและพวกเขาคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์อย่างไร แต่ผู้ให้ข่าวสำคัญแต่ละคนจะเป็นผู้เชี่ยวชาญเพียงด้านเดียว เราต้องสัมภาษณ์หลายคนด้วย

2.8 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in- depth interview) เป็นวิธีการที่ช่วยให้ได้ข้อมูลจากผู้ให้ข่าวอย่างละเอียดและลึกในหัวข้อที่เราสนใจศึกษาในขณะนั้น

2.9 การเก็บประวัติชีวิต (Life histories) โดยเก็บประวัติชีวิตของผู้ให้ข่าวตั้งแรกเกิดจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิตของเขาด้วย เช่น เรื่องครอบครัว เครือญาติของเขา เพื่อนบ้านทัศนคติของเขาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า ในหมู่บ้าน ศาสนา การเปลี่ยนแปลงและอื่น ๆ รวมทั้งโลกทัศน์ของเขาด้วย

2.10 การสังเกตอย่างมีระบบ (Systematic observation) โดยใช้กฎเกณฑ์ที่บอกว่าจะสังเกตอย่างไร ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้บอกเราว่าจะมองหาใคร อย่างไร เมื่อไร ที่ไหนและมองหาอะไร การสังเกตอย่างมีระบบช่วยในการตรวจสอบความเที่ยงตรงในข้อมูลของผู้ให้ข่าวเป็นอย่างดี

2.11 การสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ (Systematic interviewing) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเปิด (Open and interview) โดยการตั้งคำถามทั่วไปและปล่อยให้ผู้ให้ข่าวพูดอย่างยาว ๆ เป็นกันเองและตามที่ผู้ให้ข่าวจะให้ความสนใจ

2.12 การวิเคราะห์เนื้อหาคติชาวบ้าน (Content analysis at a distance) อันได้แก่ นิยายปรัมปรา นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำคม รูปแบบอื่น ๆ ของคติชาวบ้าน เช่น การใช้ภาษาแสดง เกมเด็กเล็ก เป็นต้น

- 2.13 การเก็บประวัติชุมชน โดยหาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนมาจากผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนมานาน
- 2.14 การใช้ข้อมูลส่วนตัวของชาวบ้านช่วยให้ได้ข้อมูลที่แน่นอนเกี่ยวกับแบบชีวิต
- 2.15 การเก็บรวบรวมวัฒนธรรมทางวัตถุและเครื่องมือทางเทคโนโลยีทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้วจะมีการวิเคราะห์ข้อมูล 2 รูปแบบ ถ้าหากว่าเป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลขจะเป็นการวิเคราะห์ โดยหาค่าร้อยละหรือเปอร์เซ็นต์และแสดงออกในรูปของตารางต่าง ๆ เช่น ตารางแสดงขนาด เพศ อายุ ของประชากร ตารางแสดงลักษณะทางเศรษฐกิจและอาชีพ เป็นต้น ส่วนข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลขจะเป็นการวิเคราะห์ในรูปของการพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหาความพร้อมยกตัวอย่างประกอบ